

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV KULTURÁLNÍCH STUDIÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

POSTAVA UPÍRA A JEJÍ PROMĚNY V LITERATUŘE

Vedoucí práce: Mgr. David Skalický, Ph.D.

Autor práce: Bc. Andrea Dvořáková

Studijní obor: Literárně historická studia - navazující

Ročník: druhý

2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 6. května 2015

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Davidovi Saklickému, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval.

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o problematice tzv. fenoménu vampyrismu v populární literatuře posledních dvou století. Za pomoci více či méně známé beletrie, spadající do této kategorie, teoretických a historických děl mapuje počátky, vývoj a proměny postavy upíra. Nemalou pozornost také věnuje problematice vztahů mezi upířími a smrtelnými ne-upířími postavami, které se spolu setkávají a střetávají v rámci jednotlivých fikčních světů.

Klíčová slova

vampyrismus, fikční svět, postava, interpretace

Annotation

The submitted thesis introduces the so-called phenomenon of vampirism in popular literature of last two hundred years. With the help of more or less known pieces of vampire prose, theoretical and historical works the thesis presents the beginning, the development and transformations of a vampire character. The thesis also contains parts about relations between vampire and non-vampire mortal characters, who belong in particular fictional worlds.

Key words

vampirism, fictional world, character, interpretation

Obsah:

1	Úvod	7
2	Kdo je upír.....	9
3	Pozadí počátku upíra v populární literatuře.....	11
4	Netvor.....	19
4.1	Krásný, šeredný a podivný.....	20
4.2	Svůdná smrt	26
4.3	Mocný a chtivý	28
4.4	Nenáviděný	33
4.5	Oběť	34
4.6	Bohem zavržený	37
4.7	Prokletý.....	40
4.8	Odpočívej v pokoji.....	43
4.9	Upírův vrah	45
4.10	Hrozba z cizích krajů	47
4.11	Tak trochu jiný upír	51
4.12	Nevinná.....	53
5	Člověk	55
5.1	Tak trochu jiný člověk	56
5.2	Lhostejný Bůh.....	65
5.3	Stále prokletý	67
5.4	Nutná smrt.....	68
5.5	Nová společnost.....	70
5.6	Jeden z mnoha.....	74
5.7	Rozdíl volby.....	76
5.8	Stejná práva pro každého	78
5.9	Milenec	79
5.10	Svůdná nesmrtelnost	81
6	Závěr	82
7	Použitá literatura	86
7.1	Literatura.....	86
7.2	Prameny	87

1 Úvod

Upíří literatura, tedy soubor literárních děl všech možných žánrů, v nichž se vyskytuje postava upíra, se stala v posledních letech celosvětovým fenoménem. Svou zásluhu na tom nese světoznámá upíří série americké autorky Stephenie Meyerové, pojmenovaná *Stmívání*. První díl této série spatřil světlo světa roku 2005. Ve třech následujících letech vyšly zbylé tři díly, nesoucí názvy *Nový měsíc*, *Zatmění* a *Rozbřesk*. Tato tetralogie se okamžitě stala obrovským hitem. Byla přeložena do více než 37 světových jazyků, prodalo se více než 25 milionů výtisků.¹ Pro nesmírný úspěch se dokonce dočkala i filmového zpracování. Jednotlivé díly, uvedeny do kin v letech 2008 až 2012, se rovněž staly divácky velmi vděčnými a úspěšnými. Například *Nový měsíc* a *Rozbřesk* vydělaly jen za první promítací víkend více než 1 miliardu korun.²

A právě fenoménem vampyrismu v literatuře se bude tato práce zabývat. Přesněji řečeno, fenoménem vampyrismu tak, jak se vyskytuje v západní literatuře od počátku devatenáctého století až do současnosti.

Krátce se podívám na fenomény, které stojí na pozadí vstupu postavy upíra do zábavné literatury devatenáctého století. Naprostou většinu prostoru této práce však bude vyplňovat analýza upíří postavy a proměn, jimiž v uplynulých dvě stě letech prošla. To se pokusím uskutečnit za pomoci teorie fikčních světů. Čerpat proto budu z teoretických děl Lubomíra Doležela, Seymoura Chatmana a Shlomith Rimmon-Kenanové. Všechny poznatky také doložím a budu ilustrovat na konkrétních ukázkách z povídek a románů s tematikou vampyrismu³.

Soustředit se budu především na postavení, v jakém se upír v rámci fikčního světa nalézá, na jeho vnitřní svět a charakteristiku. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce tedy ze základních stavebních prvků narativních světů, tak jak o nich mluví Lubomír Doležel, vyberu jen ty, které považuji za stěžejní. Mezi nimi nebudou chybět kategorie osoby/postavy, interakce, motivace a duševního života.

V rámci kategorie postavy se pokusím tuto entitu (spolu s jejími proměnami) popsat, tj. jak říká Seymour Chatman, rekonstruovat to, jaká je.⁴ Poukážu na její hlavní

---

¹ Stephenie Meyerová. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 25. 2. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné

z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Stephenie_Meyerov%C3%A1#Stm.C3.ADv.C3.A1n.C3.AD

² Stephenie Meyerová. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 25. 2. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné

z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Stephenie_Meyerov%C3%A1#Stm.C3.ADv.C3.A1n.C3.AD

³ Seznam literárních děl, z nichž byly poznatky čerpány je k nalezení v sekci „Prameny“

⁴ CHATMAN, Seymour. *Příběh a diskurz: Narativní struktura v literatuře a filmu*, s. 125.

rysy, které pomohou objasnit její vztah k ostatním obyvatelům daného fikčního světa i členům konatelské sestavy, v níž působí. Tato má snaha bude samozřejmě omezena neúplností fikčních světů jako takových. Jelikož je textura fikčního textu výsledek voleb, které autor činí, když píše svůj text, existuje v něm nesčetně mezer⁵. Některé otázky tedy nemohou být zodpovězeny. Avšak i to je důležité, protože je známou pravdou, že i nevyslovené a vynechané může vypovídat o mnohém.

Pokud přijde na interakci v rámci sestavy konatelů (tj. mezi osobami, které mezi sebou navazují interakční kontakt⁶), budou v mé analýze hrát důležitou roli především její motivace. Interakce může být motivována mnoha faktory, z nichž pro vývoj upíří postavy jsou nejdůležitější tyto: moc, pudy (žízeň, hlad, erotika⁷), emoce, meziosobní vztahy a společenské reprezentace⁸.

Jak je postava upíra vnímána smrtelným osazenstvem fikčního světa? Kým se pro ně stává? A kým jsou smrtelníci pro upíra? Jak si s existencí upírů poradily společenské reprezentace přítomné v daných fikčních světech? Jaké jsou rozdíly mezi nemrtvými a smrtelníky s neobvykle vyvinutou a silnou myslí? Jak se postava upíra vztahuje k Bohu, náboženským tématům a lidství?

Na všechny tyto a mnohé další otázky se pokusím odpovědět na následujících stránkách.

---

⁵ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 171.

⁶ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 106.

⁷ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 74.

⁸ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 109.

2 Kdo je upír

Fenomén vampyrismu samozřejmě nevznikl na západě osmnáctého a devatenáctého století. Záznamy a mýty o upírech se objevují na všech kontinentech již od starověku.⁹ Příkladem budiž akkadská verze sumerského mýtu o sestupu Ištar do podsvětí, v němž Ištar hrozí vypuštěním mrtvých zpět na svět, aby pohltili živé¹⁰, nebo třeba libyjský mýtus o Lamii, která vysávala dětem krev a dokázala se měnit v jakoukoliv bytost¹¹.

V 18. století však vampyrismus získává na popularitě. A to díky učencům a lékařům. Učenci se začali ve větší míře zajímat o upírské jevy na konci honů na čarodějnice, což podnítilo širší zájem tisku.¹² Byla to ovšem doba, kdy na živého mrtvého, který vysává lidem krev, už téměř nikdo nevěřil. Například v německém kulturním prostředí se stále výrazněji prosazovaly skeptické a racionalistické koncepce. Podle nich byli upíři buď živí lidé, kteří byli omylem předčasně pohřbeni, ale podařilo se jim dostat z hrobu, anebo pouhé halucinace navozené buď účinkem nějakého velmi silného jedu, pozřením masa z morem nakažených zvířat, anebo opia.¹³

Objevila se ovšem i vysvětlení, která neodpovídala racionalitě osvícenství, ale spíš romantickému tíhnutí k mystice a spiritistickému cítění. Někteří učenci se domnívali, že upíři jsou skuteční démoni¹⁴, anebo že jde o astrální duše, které byly někým proměněny, než stačily opustit tělo. Astrální duše totiž tělo neopouští v okamžiku smrti, ale až po jeho úplném rozložení.¹⁵

V upíří literatuře – obzvláště v jejích počátečních fázích – lze upíry rozdělit do dvou hlavních kategorií, které jsou zastoupeny poměrně vyrovnaně. Jsou tu ti upíři, kteří odpovídají draculovskému typu, živí se lidskou krví a rozmnožují se kousnutím, a potom ti, kteří ze svých obětí vysávají životní sílu svými neobvyklými psychickými a okultními schopnostmi. Tento druhý typ upíra, kterému se také budu věnovat, byl zcela zřejmě silně ovlivněn módou spiritismu, proto se spolu s ní později vytrácí.

Klasického mainstreamového upíra draculovského typu velmi přesně charakterizuje Luboš Antonín ve svém *Bestiáři*. Upíra popisuje následovně:

---

⁹ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 7.

¹⁰ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 45.

¹¹ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 50.

¹² MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 19.

¹³ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 32.

¹⁴ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 32.

¹⁵ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 33.

„Upír je zemřelý člověk, jehož tělo se v hrobě nerozkládá. Leží nehybně jako mrtvola, ale oči má otevřené jako živý člověk. Tělo má teplé a vláčné, rty bývají někdy potřísněné krví. V této podobě vstává upír ze svého hrobu a saje krev živým lidem. Nejraději vychází za noci, za silného měsíčního světla a s oblibou hlasitě vyje. [...] Někdy upíři v hrobech za hlasitého mlaskání žvýkají vlastní tělo, rubáš nebo pokrývku. [...] Upíra je možno poznat podle typického upířího vzhledu: bývá nápadně bledý, ale jeho oči pod hustým, nad nosem srostlým obočím červeně planou; uši jsou zašpičatělé, zuby oslnivě bílé, rudé pysky přečnívající; na ruku má výrazně dlouhé a ostré nehty. Upír vůbec nejí a nepije, kromě teplé krve čerpané přímo z těla oběti. Upír nevrhá stín, neodráží se v zrcadle! Upír se dokáže 'dekomponovat' na drobné částičky, což mu umožňuje pronikat komíny, skulinami v oknech a především netěsnostmi v rakvi. V rozporu se svým náměsíčním vzezřením vyniká upír ohromnou silou. Má údajně sílu dvaceti mužů! [...] Upíři se vyznačují prudkým pohlavním pudem, a proto své oběti pohlavně zneužívají. Žena může po takové souloži i otěhotnět a porodit, avšak pouze netvora, upíra nebo vlkodlaka. [...] Upírem se stávají lidé, kteří jím byli pokousáni, anebo lidé, kteří zaživa byli čarodějníky, zločinci nebo zemřeli sebevraždou. [...] Upír buďto své oběti přepadává, anebo přichází na jejich zavolání. [...] Ze všech zvířat má k upíru v lidské fantazii nejbližší netopýr.“¹⁶

Tradičním způsobem, jak se před takovým upírem ochránit, je použití proti němu kříž, hostii, anebo česnek. Zabít ho pak lze za pomoci posvěcené stříbrné kulky, případně probodnutím srdce kulem.¹⁷

---

¹⁶ ANTONÍN, Luboš. *Bestiář*, s. 175 - 176.

¹⁷ HRABÁK, Josef. *Od laciného optimismu k hororu: K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*, s. 204.

3 Pozadí počátku upíra v populární literatuře

Než začnu se samotnou analýzou upířích postav a fikčních světů, v nichž se pohybují, nastíním alespoň krátce, do jakého světa a proč se upír, tentokrát čistě jako literární jev, vrací.

Prvním důležitým upířím dílem je nedokončená povídka George Gordona Byrona, kterou začal psát v roce 1816 na základě sázky, uzavřené se svým lékařem Johnem Williamem Polidorim, básníkem Percy Bysshe Shelleyem a jeho snoubenkou Mary Godwinovou. Předmětem sázky byl prostý úkol: napsat tu nejstrašidelnější povídku.¹⁸

Počátky literárního vampyrismu se tedy rodí do období romantismu, který odpovídá na předcházející (a zároveň souběžně existující) osvícenské období. Osvícenství, které ovládlo osmnácté století, se zakládá na důvěře ve zkušenost, rozum a pravdu, jež je tímto rozumem poznatelná. Zpochybňuje také dosud nedotknutelnou autoritu náboženství a různé předsudky a pověry.¹⁹ Ve druhé polovině osmnáctého století se však svět stal příliš střízlivým a racionálním, proto když se objevily snahy o další prohlubování osvícenství, započaly přípravy k obraně.²⁰ Tak se v šedesátých a sedmdesátých letech formuje hnutí preromantismu, v němž své místo nachází dlouho potlačovaná emoční stránka člověka, toužící po nevysvětlitelném a záhadném, které přesahuje možnosti racionálního chápání. Preromantismus se obecně vyznačoval příklonem k vědeckému a paravědeckému zájmu o okultismus, alchymii a magii²¹ a novým vztahem k přírodě. V literatuře se pak projevuje překonáváním žánrových a jiných norem a tíhnutím k lidové slovesnosti.²² Romantismus, který se plně rozvinul mezi roky 1789 a 1848, zdůrazňoval sílu lidských citů, kladl důraz na fantazii, obracel se k iracionalitě, odmítal jakékoli estetické a duchovní normy, východiskem umění učinil člověka-tvůrce, jeho spontánnost, originalitu a imaginaci. V literatuře se pak romantismus tematicky projevuje konfliktem mezi jedincem a společností, který je řešen únikem do nezkaženého světa (před-osvícenské) minulosti, do exotiky, přírody, fantazie a mystiky křesťanství, ale také příklonem k národu a lidu. Pokud nebylo žádné

---

¹⁸ *Upíři, démoni & spol.*, s. 16.

¹⁹ KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*, s. 342.

²⁰ IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*, s. 211.

²¹ IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*, s. 221.

²² KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*, s. 378.

řešení tohoto konfliktu možné, poskytl východisko kosmický pesimismus, tzv. „světobol“.²³

Období konce osvícenství, preromantismu a romantismu je však specifické tím, že od teď se nejrůznější literární témata již neobjevují pouze ve vysoké literatuře, ale přebírá je také nově vznikající paraliteratura. Té bylo umožněno vzniknout a ve velkém se šířit díky reformám vzdělávání. Už osvícenství přichází s myšlenkou, že je třeba změnit stávající školský systém, protože je považován za strnulý a úzkoprsý.²⁴ A nejen to. Vzdělání již nemělo být pouze pro privilegované, protože pokud měla osvěta proniknout k lidu, potom bylo nutné zbavit se analfabetismu, což se dalo uskutečnit pouze lepším, rozsáhlejším a všem dostupným školním vzděláním.²⁵

K realizaci masově šířeného vzdělávání však dochází až v šedesátých letech devatenáctého století, kdy už bylo nezbytně nutné, aby lidé disponovali základní gramotností a schopností počítat. Vynutil si to hospodářský růst, jehož jménem byly zaváděny nové technologie a rozšiřovány trhy.²⁶ Lid však nově nabyté vzdělání nevyužíval pouze tímto směrem. Ač mu nyní byly přístupné nejrůznější vzdělávací publikace, oblíbil si zcela jiný druh četby – paraliteraturu, především literaturu brakovou. Jednalo se o podřadnou literaturu, jejíž název je odvozen z německého „der Brack“, což znamená zmetek. Objevuje se přibližně ve druhé polovině osmnáctého století, ale její největší rozkvět nastává, v důsledku technického rozvoje, v devatenáctém století. Braková literatura byla viděna jako ten nejhorší druh zábavné literatury, který vůbec nehledí na umělecké hodnoty a jeho jediným účelem je poskytovat zábavu a vzrušení.²⁷ Z toho vyplývá, že jde o literaturu, pro niž je typická redukce – a to jak kompoziční a tematická, tak také jazyková.²⁸

Častými tématy tohoto druhu literatury byl sex, zločiny a tragédie²⁹, tedy něco, co bylo dělnické třídě bližší než politické či naučné čtivo. Například v Británii se velmi populárními staly „románky za penny“, což byly levné sešity, obvykle o rozsahu třiceti až osmdesáti stránek, které obsahovaly příběh s jednoduchou zápletkou a poutavou barevnou ilustrací na přední straně obálky.³⁰ Příběhy se aktualizovaly s ohledem na

---

²³ KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*, s. 408 - 409.

²⁴ IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*, s. 173.

²⁵ IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*, s. 176.

²⁶ RAPPORT, Michael. *Evropa devatenáctého století*, s. 264.

²⁷ KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*, s. 60.

²⁸ HRABÁK, Josef. *Od laciného optimismu k hororu: K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*, s. 84.

²⁹ RAPPORT, Michael. *Evropa devatenáctého století*, s. 274.

³⁰ RAPPORT, Michael. *Evropa devatenáctého století*, s. 274 - 275.

vkus čtenářů, nikoliv se zřetelem k umělecké hodnotě díla, jelikož jejich vydavatelům šlo především o zisk. Pokud příběhy odpovídaly zrovna panujícímu vkusu, a protože již byla dostatečně rozvinuta doprava, bylo možné vydávat tiskoviny ve velkých nákladech a udržovat tak ceny na nízké úrovni. Lidé si tedy mohli kupovat brakovou literaturu téměř všude: ve stáncích na železničních nádražích, v trafikách, v knihkupectvích nebo od pouličních prodejců.³¹

A spolu s paraliteraturou na scénu vstupuje i postava upíra. Ta se zpravidla objevovala ve dvou (ne nezbytně) „brakových“ žánrech: v hororu a ve fantastické literatuře. Oba žánry se vyvinuly v Anglii osmnáctého století z gotického románu. Za praotce hororu je považován Edgar Allan Poe, který jistou dobu v Anglii pobýval³², stejnou úlohu pak na poli fantastické literatury sehrál Horace Walpole³³.

Rozvinutí těchto žánrů je důsledkem osvícenské racionality. V období osvícenství, totiž v Evropě došlo k výrazné proměně konceptu reality a jejích zákonitostí. Než zvítězil chladný rozum, nemohlo nadpřirozeno čtenáře nijak překvapit, protože neodporovalo převládající definici reálného. To se však s příchodem osvícenství, a především vědeckých objevů, změnilo. Spousta věcí zůstala vědecky nevysvětlitelných, proto byla záměrně přehlížena. Na toto přehlížení reaguje především fantastická literatura, která vrací na scénu vše rozumem nevysvětlitelné a zneklidňující.³⁴ Na tomto principu pracuje i horor, který však může, ale také nemusí být fantastickou literaturou. Horor totiž primárně staví na faktu, že se lidé odjakživa rádi báli, obzvláště pokud jim samým nic nehrozilo.³⁵ Především Angličané si na toto potrpěli, což dokazuje velké oblíbenosti tzv. kabinetů hrůzy.³⁶ Protože ne všichni měli čas a možnost navštěvovat tyto kabinety hrůzy, přeneslo se jejich prostředí do literatury, která díky technickému rozvoji a nízkým cenám byla dostupná široké vrstvě lidí.³⁷

Strach však nebyl vzbuzován jen nečekaným a temným, mohlo za ním stát také setkání s neznámým, jiným. A neznámé a jiné se netýkalo nutně jen nadpřirozených jevů. Evropané, především Britové (ať přímo, či zprostředkovaně přes literaturu) v době

---

³¹ RAPPORT, Michael. *Evropa devatenáctého století*, s. 275.

³² HRABÁK, Josef. *Od laciného optimismu k hororu: K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*, s. 202.

³³ HAZAIOVÁ, Lada. *Skryté tváře fantastična*, s. 12.

³⁴ HAZAIOVÁ, Lada. *Skryté tváře fantastična*, s. 46.

³⁵ KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*, s. 188 - 189.

³⁶ HRABÁK, Josef. *Od laciného optimismu k hororu: K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*, s. 200.

³⁷ HRABÁK, Josef. *Od laciného optimismu k hororu: K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*, s. 201.

osvícenství pronikají více než dříve do exotických zemí, což jim umožňuje shromážďovat o nich velké množství informací.³⁸ Na začátku osmnáctého století jsou jiné kultury přítomné na územích kolonizovaných Británií ještě tolerovány, ačkoliv jsou domorodci viděni jako barbaři předurčení k otroctví.³⁹ Někdy, především v případě Skotů emigrujících do Indie, dokonce dochází k tomu, že je exotická kultura přistěhovalci přejímána za vlastní.⁴⁰ Už ve druhé polovině osmnáctého století se však tento postoj mění a započíná snaha zdokonalit „necivilizované“ národy, která spočívala v nahrazení původních kultur kulturou britskou.⁴¹ Domorodé kultury jsou totiž od teď chápány jako předliterární, „necivilizované“ etapy vývoje lidstva, jako šťastné počátky vývoje lidského rodu.⁴² Domorodci se tak stávají ne jiným druhem bytostí, ale jakýmsi zárodečnými formami Evropanů.

Když potom Britové počátkem devatenáctého století začali s osvětovou činností⁴³, jejíž hlavní součástí bylo obrácení na tu správnou víru, znamenalo to pro cizí kultury nejen snahu o jejich porobu a nahrazení kulturou britskou, ale také změnu způsobu, jakým byly na západě nahlíženy. Do té doby byl Orient pouze zvláštním prostorem plným romantiky, exotických bytostí, znepokojivých myšlenek, přízračných krajin a pozoruhodných zážitků.⁴⁴ Teď se však západní konstrukt Orientu stával něčím víc – nástrojem k vymezení toho, co znamená být Evropanem - ale také alibi. Nejrůznější zprávy z exotických končin ospravedlňovaly evropskou nadvládu.

Západ se v dané době však nestýká pouze se světem exotickým, ale také se světem záhrobním. Již jsem zmínila, že se v preromantismu rozvíjí jistá nově nabytá citovost, která vede ke spiritistickému hnutí. Spiritismus spadá pod fenomén okultismu, který byl znám ve všech dobách u všech národů⁴⁵ a zabývá se jevy vyznačující se nadpřirozeným, paranormálním charakterem; tyto jevy se přitom vyskytují v metafyzické a metapsychické oblasti, tedy v oblasti, která přesahuje naše smyslové vnímání a naše normální pojmy.⁴⁶ Není se tedy co divit, že osvícenství, tak lpící na rozumu a racionálních vysvětleních, vše okultní potlačilo.⁴⁷ Emocionální a mystická

---

³⁸ IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*, s. 194.

³⁹ IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*, s. 187.

⁴⁰ FERGUSON, Niall. *Britské impérium: Cesta k modernímu světu*, s. 72.

⁴¹ FERGUSON, Niall. *Britské impérium: Cesta k modernímu světu*, s. 145.

⁴² IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*, s. 190.

⁴³ FERGUSON, Niall. *Britské impérium: Cesta k modernímu světu*, s. 152.

⁴⁴ SAID, Edward W. *Orientalismus*, s. 11.

⁴⁵ VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 2.

⁴⁶ VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 1.

⁴⁷ VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 6.

touha vlastní každému člověku se však po nějaké době opět začala hlásit o slovo.⁴⁸ Avšak zásadní vliv měl konflikt, který nastal mezi vědeckým pokrokem a křesťanskou tradicí. Tento konflikt byl způsoben Darwinovým výkladem o původu druhů, který stojí proti víře, že lidé jsou stvořeni Bohem a k němu se po smrti navrátí. Lidé, kteří nebyli ochotní vzdát se víry v duši, která přežije biologickou smrt těla, pak skrze spiritismus vyplnili tuto prázdnotu zdánlivým důkazem, že i po smrti existuje jistá forma života.⁴⁹ Spiritismus je tedy hnutí lidí, kteří vědomě hledají kontakt se světem zemřelých a kteří jsou přesvědčeni, že tímto navázáním styků podávají důkaz, že duše člověka po smrti žije dál.⁵⁰

V Americe začala móda spiritismu známou událostí, k níž došlo v rodině Foxové v roce 1847. Sestry Foxovy z vesničky Hydesville ve státě New York byly kontaktovány duchem muže, který byl zavražděn v domě, do něhož se rodina nastěhovala. Důvěryhodnost této události byla podpořena faktem, že se pod sklepem skutečně našly kosti. Po této první zkušenosti se duchové zemřelých předháněli, aby se projeví prostřednictvím sourozenců Foxových.⁵¹ Nedlouho poté pronikl spiritismus i do Evropy, roku 1852 do Anglie⁵² a roku 1857 i na evropskou pevninu, když francouzský autor Allan Kardec publikoval svou „*Knihu duchů*“.⁵³

Philippe Ariès ve svých *Dějínách smrti* zmiňuje ještě jednu příčinu vzniku spiritismu: proměnu vztahu k bližním, která se udála v osmnáctém a devatenáctém století a která zcela změnila podobu smrti, jaká do té doby po staletí panovala.

Přístup ke smrti a její chápání se v dějinách měnil, nicméně od raného středověku až do osmnáctého století byla pro Evropu typická představa ohočené smrti.⁵⁴ Tedy představa taková, v níž smrti spočívá v tom, že je blízká a důvěrně známá, ale současně i oslabená a zneškodněná⁵⁵, nikdy nikoho nepřepadala věrolomně⁵⁶, vždy poskytovala dost času na výstrahu⁵⁷. Jednoduše řečeno, lidé ke smrti, která měla

---

⁴⁸ VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 6.

⁴⁹ TRAILLOVÁ, Nancy H. *Možné světy fantastiky*, s. 35.

⁵⁰ VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 27.

⁵¹ VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 28.

⁵² VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 29.

⁵³ VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*, s. 28.

⁵⁴ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 17.

⁵⁵ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 43 - 44.

⁵⁶ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 17.

⁵⁷ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 17 - 18.

veřejnou povahu, zaujímalí důvěrně prostý vztah.⁵⁸ Proto také smrt nezbuzovala strach a lidé tolerovali přítomnost hřbitovů v blízkosti vlastních obydlí.⁵⁹

Kromě toho byla také něčím, co podporovalo víru upírů. Jedním z fenoménů, který se během doby, kdy panovala ochočená smrt, rozšířil i navzdory zákazům, totiž bylo pohřbívání v kostele.⁶⁰ Pohřbívalo se přímo pod podlahou kostela, přičemž hroby zůstávaly otevřené až několik dní, zakryté byly jen prkny.⁶¹ Kostel ale nikdy nebyl místem, kde by mohl být pohřben kdokoliv. Jelikož se za tento způsob pohřbení vybíraly vysoké poplatky, byli chudí nuceni spočinout na vnitřním dvoře kostelního areálu.⁶² Od patnáctého století se v těchto místech začínají vykopávat společné jámy. Podle Arièse to bylo způsobeno velmi vysokou úmrtností během morových epidemií, které zasáhly především města, kde se v důsledku prudkého demografického přesunu ve třináctém století značně zvýšil počet obyvatel.⁶³ Společné jámy byly vůbec tím nejméně hygienickým způsobem pohřbívání ze dvou důvodů. Zaprvé se do nich pohřbívalo až několik stovek nebožtíků. A zadruhé zůstávaly otevřené až do úplného naplnění, což mohlo trvat několik měsíců, ale i let.⁶⁴

V tom však obyvatelé měst nespátkovali problém. Taková podívaná patřila do jejich každodenního života, protože hřbitov až do osmnáctého století nesloužil jen k pohřbívání.⁶⁵ Bylo to místo, kde se soustřeďovalo veškeré společenské dění.⁶⁶ Lidé tam mohli nalézt azyl⁶⁷ (což nakonec vedlo až ke stavění obydlí přímo nad hroby⁶⁸), scházeli se tam milenci, hrály hry⁶⁹; dokonce se tam pekl i chléb⁷⁰. Lidé zkrátka nebyli vyváděni z míry pohledem na pohřby a otevřené společné jámy, kde se kupily nezakryté mrtvoly.⁷¹

Tento stav hřbitovů byl samozřejmě hygienicky zcela nevhodný a měl zásadní dopady na veřejné zdraví, což si všude na západě uvědomili přibližně v polovině

---

⁵⁸ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 32.

⁵⁹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 48.

⁶⁰ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 66.

⁶¹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 69.

⁶² ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 77.

⁶³ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 78.

⁶⁴ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 77.

⁶⁵ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 84.

⁶⁶ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 84.

⁶⁷ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 84.

⁶⁸ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 86.

⁶⁹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 86.

⁷⁰ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 90.

⁷¹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 86.

osmnáctého století.⁷² Nejen, že docházelo k snadnému šíření nemocí, ale lidé se také setkávali s jevy, které si až do osmnáctého století neuměli vědecky vysvětlit a které je znepokojovaly. Přičítali je moci ďábla.⁷³ Jednalo se o nezvyklé chování mrtvých. Typickými příklady jsou nezvyklé zvuky ozývající se z hrobů⁷⁴, nebožtíci požírající část svého rubáše či kvičící jako prasata⁷⁵. Mrtvolý projevuující se podobnými způsoby, pokud byly odhaleny, byly v minulosti často považovány za upíry, čarodějnice a jiná ďábelská stvoření. Ve druhé třetině osmnáctého století se v důsledku rozvoje lékařské vědy a anatomie začínají tyto jevy vykládat už ne jako dílo ďáblovo, ale coby něco přirozeného, co však není žádoucí.⁷⁶

Rozvoj anatomie a lékařské je spojený se studiem samotné smrti a mrtvého těla, nikoliv se studiem nemoci, jak je tomu dnes.⁷⁷ Hlavní metodou pro získání znalostí o těle se stalo pitvání⁷⁸, které probíhalo jak na univerzitách, tak v soukromých pitevnách, což vyústilo v nedostatek mrtvol, které pak musely být kradeny na hřbitovech.⁷⁹ Ariès upozorňuje, že tato móda pitev a piteven nevyrostla pouze z vědecké zvědavosti, ale také ze sblížení smrti s erotické lásky. Smrt v tuto dobu totiž vede touha po rozkoši, proto se stává jistým druhem slasti.⁸⁰ Láska se začíná pojít se smrtí a bolest s rozkoší⁸¹, což se projevuje obzvláště v umění (domněle) posmrtnými milostnými hrátkami.⁸² Toto smíšení vedlo až k tomu, že smrt už neukončovala rozkoš, naopak - prohlubovala ji, proto se předmětem touhy stalo samo mrtvé tělo.⁸³

V osmnáctém století se rozvíjejí nové postoje ke smrti, které ohlašují příchod romantismu. Smrt, která byla spojena s přírodou byla ještě nedávno vnímána coby návrat do nicoty, se nyní stává jakýmsi převtělením. Člověk nemizí, pouze se převtěluje do jakési rostlinné podoby, proto romantici neměli důvod se smrti bát, naopak toužili po ní a milovali ji.⁸⁴ Kromě toho, jak jsem již zmínila, vzniká také víra v jakýsi neutrální mezistav mezi pozemským životem a spočinutím na nebesích, který vrcholí ve

---

⁷² ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 68.

⁷³ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 221.

⁷⁴ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 220.

⁷⁵ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 221.

⁷⁶ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 223.

⁷⁷ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 77.

⁷⁸ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 84.

⁷⁹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 78.

⁸⁰ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 94.

⁸¹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 94.

⁸² ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 76.

⁸³ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 98.

⁸⁴ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 258 - 259.

spiritismu.⁸⁵ Zde se objevuje ona nová citlivost, ke které společnost v osmnáctém a devatenáctém století dospěla. V této době totiž mezi člověkem a několika jako blízkými bytostmi vzniká silný vztah, v jehož důsledku jsou tyto bytosti nahlíženy jako výjimečné a nenahraditelné.⁸⁶ Tento nový druh mezilidského vztahu přirozeně vede k důležité otázce: setkají se lidé po smrti se svými milovanými?

Smrt tedy měla dvě základní podoby: štěstí a shledání rodiny. Štěstí je únik, osvobození, útek. Shledání na onom světě vynahrazuje nesnesitelnou rozluku s milovanými, kterou smrt přináší.⁸⁷

Spiritismus tedy není jen následkem faktu, že osvícenství potlačovalo emoční stránku člověka a jeho přirozenou touhu po mystickém, ale především je důsledkem skutečnosti, že se člověk romantismu nedokáže smířit se smrtí milovaných.⁸⁸ Proto milovaná bytost nesmí zaniknout a její smrt nesmí být ošklivá - je krásná a zesnulý též.⁸⁹ Ztotožnění smrti s krásou však mělo jeden významný dopad: smrt se skryla za krásu – už není smrtí, ale iluzí stvořenou uměním.⁹⁰ S láskou k blízkým přichází další významný posun. Po staletích víry v existenci pekla už v něj nyní nikdo nevěří. Přesněji řečeno, peklo existuje, ale vždy jen pro druhé, nikdy pro milované bytosti.⁹¹

Krásná smrt se však už v polovině devatenáctého století začíná proměňovat⁹² – opět následkem lásky k blízkému. Vztah mezi umírajícím a jeho okolím poznamenala láska natolik, že budoucí pozůstalí nejsou ochotni umírajícího o jeho skutečném stavu informovat. Nikdo nechtěl milovanému umírajícímu ublížit, chtěl ho ochránit před krutou pravdou.⁹³ Není to však tak, že by umírající nevěděl, co se s ním děje. On pouze předstírá spolu s ostatními. Ariès tvrdí, že právě zde se rodí hra, která později vyžene smrt do „ilegality“ za zdi nemocničních pokojů coby špinavou.⁹⁴

---

⁸⁵ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*, s. 354.

⁸⁶ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 213.

⁸⁷ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 171.

⁸⁸ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 213.

⁸⁹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 214.

⁹⁰ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 214.

⁹¹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 214.

⁹² ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 318.

⁹³ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 319.

⁹⁴ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti II*, s. 319.

4 Netvor

Postava upíra, který by se dal jedním slovem popsat jako netvor (jak je také vypravěči a ostatními postavami z příběhů často nazývána), se vyskytuje nejčastěji v literatuře devatenáctého a počátku dvacátého století. Objevuje se především na stránkách hororových příběhů – a tomu odpovídá i její charakterizace.

Až na několik výjimek se často jedná o postavy ploché, tj. takové, které mají pouze jeden rys – případně jen několik málo rysů⁹⁵. I přesto ale má jejich přítomnost fatální dopady na dané fikční světy a ostatní členy konatelských sestav.

Na následujících stránkách se tedy pokusím postavu upíra charakterizovat jak samu o sobě, tak po stránce jejích vztahů s ostatními (ne-upířími) postavami.

---

⁹⁵ CHATMAN, Seymour. *Příběh a diskurz: Narativní struktura v literatuře a filmu*, s. 137.

4.1 Krásný, šeredný a podivný

Rimmon-Kenanová v *Poetice a vyprávění* podotýká, že „už od prvopočátku narativní fikce byl vzhled postavy využíván k naznačení jejích povahových rysů.“⁹⁶ Vzhled zkrátka o postavě dokáže sdělit mnohé. Může jí získat čtenářovy sympatie, nebo naopak podnítit jeho nedůvěru.

Proto je jednou z nápadných charakteristik upíří literatury, která ihned zaujme čtenářovo oko, právě netvorův vzhled. V mnoha dílech je mu věnována až přehnaná pozornost, ústící v dlouhé a velmi detailní popisné pasáže. Ty obzvlášť vyniknou v kontrastu ke skrovným informacím o vzezření ostatních obyvatel fikčního světa.

Nahlíženo z pohledu někoho, kdo se soustředí pouze na upírův vzhled, lze rozdělit tyto postavy do tří kategorií. A to bez ohledu na to, zda se jedná o nemrtvého, sajícího krev, nebo smrtelníka obdařeného jistým duševním darem. Každá z těchto kategorií je něčím specifická, avšak u všech platí, že upírova tělesná podoba má za úkol varovat před nebezpečím, které toto d'ábelské stvoření představuje.

Jaký tedy upír může být?

- a) klamavě krásný
- b) nebezpečně šeredný
- c) nepříjemně nevšední

Ad a)

Nepřehlédnutelná a neoddiskutovatelná krása v tomto případě zastírá ostatním postavám krutou skutečnost: upír je zrůda bez kousku lidskosti a citu. Jeho krása tedy stojí v protikladu ke skutečné netvorově povaze a roli, kterou v rámci fikčního světa sehrává. Dělá z něho pro ostatní silné pokušení, objekt lásky. Pomáhá mu přivábit oběť. Stává se jeho zbraní.

Přesně taková je Kate Northcottová z Doyleovy povídky *John Barrington Cowles*. Žena, jíž podléhá jeden mladík za druhým, je možná dokonalá, především s sebou ale přináší smrt. Přestože si je Bob Armitage této pravdy vědom, líčí ji s neutuchajícím okouzlením:

Za celý život jsem neviděl tak klasicky dokonalou tvář. Byla skutečně řecký typ – čelo široké, velmi nízké a bílé jak z mramoru, lemované obláčkem jemných kadeří,

---

⁹⁶ RIMMON-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*, s. 72.

rovný a ostře řezaný nos, rty postupně se ztenčující, brada a spodní čelist krásně zaoblené, a přesto dostatečně vyvinuté, aby slibovaly neobyčejnou sílu charakteru. Ale ty oči – ty úžasné oči! Kdybych vám dokázal jen trochu přiblížit tu proměnlivost jejich nálad, tu jejich ocelovou tvrdost, ženskou měkkost, sílu velet, pronikavou intenzitu náhled roztávající ve výraz ženské slabosti – ale teď mluvím až o budoucích dojmech!⁹⁷ ... Čím více jsem se na ni díval, tím krásnější se mi zdála. Byla vzrůstem spíše malá, ale její postava byla dokonalá a vykračovala si tak, že jedině pomocí přímého srovnání s někým jiným se dalo přijít na to, že není ani středně vysoká.⁹⁸

Krásnou ale nedisponují jen výjimečné smrtelnice. V zásobě jí mají dostatek i nemrtvé.

Nádhernou nemrtvou je Brunhilda, Walterova zemřelá žena, která byla za pomoci krve a temné magie probuzena zpět k životu tajemným čarodějem. Walter si ji z doby před její smrtí pamatuje takto:

... svým půvabem zdaleka převyšovala všechny své soupeřky. Její kadeře, černé jako havraní peří za hluboké noci, jí splývaly po ramenou, zářily leskem nad její štíhlou postavou, barva jejích lící připomínala nebesa nad slunkem sklánějícím se k soumraku. Její oči se nepodobaly světlům, jejichž bledá záře krásí nebeskou klenbu za noci a jejichž nezměrná vzdálenost naplňuje duši myšlenkami na věčnost. Podobaly se skromným plaménkům, které osvěcují tento pozemský svět a vzněcují v jeho prostých dětech radost a lásku.⁹⁹

Avšak poté, co se vrátila, uvědomuje si Walter, že „když na ni dříve vzpomínal, nikdy mu nepřipadala tak půvabná, tak nádherná a okouzlující jako nyní, když na ni hleděl na skutečnou.“¹⁰⁰

Krása znásobená smrtí dotyčné je v upíří literatuře velmi častý motiv. Vyskytuje se například také v *Draculovi*. Tam (kromě jeho tří přitažlivých společnic) figuruje Lucy Westenrová. Žena, která dostala na starosti úpravu jejího mrtvého těla, o ní prohlásila:

„To je vám moc krásná mrtvola, pane doktore. Určitě nepřeháním, jestli řeknu, že bude dělat čest našemu podniku!“¹⁰¹

⁹⁷ DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*, s. 18.

⁹⁸ DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*, s. 19.

⁹⁹ RAUPACH, Ernst. Nech mrtvé odpočívat v pokoji. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 26.

¹⁰⁰ RAUPACH, Ernst. Nech mrtvé odpočívat v pokoji. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 34.

¹⁰¹ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 240.

Týden po pohřbu pak Van Helsing a doktor Seward přijdou otevřít její rakev, aby zjistili, zda se z ní stal upír. Naskytne se jim pohled, který nevěstí nic dobrého:

*V rakvi ležela Lucy; vypadala tak, jak jsme ji viděli večer před pohřbem. Pokud to vůbec bylo možné, byla ještě oslnivěji krásná než dřív; ani jsem nemohl uvěřit, že je mrtva. Rty měla rudé, rudější než předtím, a na tvářích jemně růžový nádech.*¹⁰²

Ad b)

Je možná trochu překvapivé, že vyloženě šeredných upírů není mnoho. Kromě plazovitého Arinchiho z *Posledního upíra*, je jedním z nich třeba Octavius Gaster, švédský lodní lékař z *Vítězného výstřelu*, o němž Daseby říká, že „člověk s takovým ciferníkem nemůže být urážlivý“¹⁰³. V těchto případech vzhled vůbec nic nemaskuje a nezakrývá. Naopak – jde ruku v ruce s tím, co upír představuje: odpornou a nebezpečnou nestvůru. Zhnusení a zděšení, jaké by mělo způsobit střetnutí s upírovým charakterem, vyvolá (a umocní) už jeho zjev.

Jedna z Octaviových obětí, Charlotte, zachycuje první dojmy z blondatého upíra v těchto úryvcích:

*Měsíc zrovna stoupal na hřeben za námi a vychrtlá hranatá postava toho cizince jasně a zřetelně vystupovala v stříbřité záři jeho světla.*¹⁰⁴ [...] *Měsíc, jenž na něj seshora intenzivně svítil, odhaloval dlouhý, hubený a příšerně bledý obličej a tento dojem byl ještě umocňován kontrastem s jasně zelenou kravatou, kterou měl neznámý na sobě.*

*Jizva na jeho tváři se kdysi špatně zahojila, takže měl nyní na straně úst ošklivý záhyb kůže, což dodávalo jeho vzezření nanejvýš zkrivený charakter, zejména když se usmíval.*¹⁰⁵

*V jeho hranatých proporcích a bezkrevném obličejí bylo cosi, co mi ve spojení s černým pláštěm, který mu splýval z ramen, nepotlačitelným způsobem připomínalo netopýra zvláštního druhu sajícího krev, kterého si ze své předešlé plavby do Japonska přivezl Jack Daseby a který byl strašákem v jídelně pro služebnictvo v Toynby Hall.*¹⁰⁶

Druhým – a také nepoměrně výraznějším - příkladem šeredného upíra, je Varney. Dá se říct, že Varney je pravděpodobně nejšerednějším upírem vůbec:

¹⁰² STOKER, Bram. *Dracula*, s. 295.

¹⁰³ DOYLE, Authur Conan. Vítězný výstřel. In: *Upírské příběhy*, s. 57.

¹⁰⁴ DOYLE, Authur Conan. Vítězný výstřel. In: *Upírské příběhy*, s. 47.

¹⁰⁵ DOYLE, Authur Conan. Vítězný výstřel. In: *Upírské příběhy*, s. 48.

¹⁰⁶ DOYLE, Authur Conan. Vítězný výstřel. In: *Upírské příběhy*, s. 48.

Vysoká postava stojí za oknom na rímse. [...] Postava ťuká o sklo svojimi dlhými nechtami, ktoré vyzerajú akoby neprerušovane rástli celé roky. [...] Vysoká vyziabnutá postava na jeho pozadí pôsobí príšerne. [...] Malá tablička skla pod tlakom povolí a postava zvonku cez ňu prestrčí ruku s dlhými kostnatými prstami, na ktorej akoby nebolo ani kúska mäsa, otvorí západku a krídlo okna, ktoré sa otvára ako dvere, se s treskotom rozletí.

Postava se pootočí a svetlo jej dopadne na tvár. Je dokonale bledá – dokonale bezkrevná. Jej oči vyzerajú ako vyleštený cín, pery sú vtiahnuté dovnútra a hlavnou črtou tváre, okrem zlovestných očí sú zuby – hrozivo vyzerajúce zubiska – vystupujúce z úst ako kly divého zvierata, odporne oslňujúce biele tesáky. Zvláštnym klzavým pohybom sa blíži k posteli. Zloží ruky pred sebou a pri tom pohybe o seba narazia dlhé nechty, ktoré doslova akoby viseli z končekov prstov.¹⁰⁷

Jak je upír v této kategorii šeredný, tak je bohužel také nebezpečný. Charley, snoubenec zmíněné Charlotte, ani Kate, dívka napadená a proměněná Varneym, nakonec nepřezijí.

Ad c)

O tomto upírovi se nedá prohlásit, že je krásný, nebo šeredný. Přesto na této rovině charakteristiky disponuje něčím, co ho v očích ostatních postav a čtenáře odlišuje od zbytku. A toto něco vzbuzuje dojem podivného, nezvyklého, odlišujícího se potenciálně nebezpečným způsobem.

Taková je Fledermauska z povídky autorů Erckmanna a Chatriana *Neviditelné oko aneb Hostinec U Tří oběšenců*. Kristián, intradiegetický vypravěč příběhu, sděluje své první dojmy ze stařeny:

Stařenin vzhled mě zaujal; její malá zelená očka, tenký protáhlý nos, velký listový vzor na šále, která musela být nejmíň sto let stará, úšklebek, co vrásnil její tváře, a krajky na čepci padající jí až k očím, to všechno mi připadalo nesmírně podivné a vzbuzovalo moji zvědavost; co asi stařena dělá v tom svém velkém opuštěném domě?¹⁰⁸

Následně se nepříjemný pocit, jež ze stařenčina vzezření získal, ještě prohloubí: *Jednoho dne jsem se na ulici zastavil, abych ji mohl sledovat očima, ale ona se*

---

¹⁰⁷ RYMER, James Malcolm. Upír Varney alebo Krvavá hostina. In: *Na počiatku bol Upír*, s. 77.

¹⁰⁸ ERCKMANN-CHATRIAN. Neviditelné oko aneb Hostinec U Tří oběšenců. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 58.

najednou obrátila a vrhla na mě pohled, jehož strašlivý výraz bych jen stěží dokázal popsat, a dvakrát nebo třikrát se na mě odporově zašklebila.¹⁰⁹

Špatný dojem z „podezřele“ vypadajícího upíra obvykle postavu dovede na správnou stopu. Pak už je na ní, zda se pokusí upíra zneškodnit, nebo své obavy potlačí. Kristián se rozhodl pro první možnost, ale například Bella Rollestonová na neblahý dojem ze stařícké paní Ducaynové nedala, což ji málem stálo život.

Jak vypadala a zapůsobila na Bellu paní Ducaynová, když se poprvé potkaly?

Nikdy v živote nevidela staršieho človeka ako dámu, ktorá sedela pri kozube. Bola to malá, stará postava, od hlavy až po päty zamotaná do hermelínového pláštá. Spod klobúka s perami presvitala zvädnutá stará tvár. Tvár, z ktorej roky nenechali nič iba dve oči a ostrú bradu. Nos mala tiež ostrý, ale medzi veľmi zašpicatenou bradou a veľkými lesklými očami sa malý orlí nos takmer strácal. [...] Prsty pripomínajúce klepetá, svietiace naokolo šperkmi, zdvihli lorňon k žiarivým čiernym očiam pani Ducaynovej a cez jeho sklíčka Bella zahliadla tie neprirodzene jasné oči zväčšené do obrovskej veľkosti, ktoré na ňu hrozivo hľadeli.¹¹⁰

Čím více času tráví v přítomnosti paní Ducaynové, tím z ní má Bella horší pocit.

S neprekonateľnou hrôzou myslela na jej scvrknutý profil a tie žiariace oči.¹¹¹

Zajímavé také je, že tím, co na upírovi znepokojuje nejvíce, jsou ve většině případů oči – tedy pomyslná brána do duše. Ta jako by varovala a nechávala nahlédnout ostatní postavy až na samé dno upírový nestvůrné podstaty.

Však také židovský vetešník Toubac Kristiána varuje:

„Mistře Kristiáne, jestli si na vás ta stará čarodějnice zasedla, mějte se na pozoru! Ty její malé ostré, nápadně bílé zoubky nejsou v jejím věku přirozené. Navíc má uhrančivé oči. Děti před ní utíkají a Norimberští jí říkají po německu netopejrka, Fledermauska.“¹¹²

Nejslavnějším příkladem upíra, který nemůže být klasifikován jako krásný, či škaredý, však je hrabě Dracula. Jonathan ve svém deníku vylíčil Draculův vzhled velmi podrobně, včetně následného dojmu, jakým na něj hrabě zapůsobil:

---

¹⁰⁹ ERCKMANN-CHATRIAN. Neviditelné oko aneb Hostinec U Tří oběšenců. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 59.

¹¹⁰ BRADDONOVÁ, Mary Elizabeth. Štědrá paní Ducaynová. In: *Na počátku bol Upír*, s. 92.

¹¹¹ BRADDONOVÁ, Mary Elizabeth. Štědrá paní Ducaynová. In: *Na počátku bol Upír*, s. 94.

¹¹² ERCKMANN-CHATRIAN. Neviditelné oko aneb Hostinec U Tří oběšenců. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 59.

V nich stál vysoký starý muž, hladce vyholený až na dlouhý bílý knír, od hlavy k patě oděný černě, bez jediné barevné skvrnky.¹¹³

Měl jsem teď příležitost si ho prohlédnout; měl opravdu velmi výraznou tvář.

Jeho obličej silně – dokonce velmi silně – připomínal dravého ptáka: dravčí úzký nos s neobyčejně vykrojeným chřípím, vysoké klenuté čelo, vlasy řídké kolem spánků, ale jinde bohatě rostoucí. Obočí měl velmi husté, nad nosem téměř srostlé, se záplavou bohatě se kroutících chloupků. Ústa, která téměř mizela pod silným knírem, byla pevná, dost krutá a s neobyčejně ostrými bílými zuby; ty přečnívaly přes rty, jejichž pozoruhodná rudost byla důkazem vitality neobvyklé u muže jeho věku. Uši měl bledé a nahoře neobvykle zašpičatělé, bradu širokou a masivní a tváře pevné, i když hubené. Nápadná byla jeho mimořádná bledost.¹¹⁴

Až dosud jsem viděl ve světle ohně toliko hřbet jeho rukou, jak mu spočívaly na kolenou, a připadaly mi celkem bílé a jemné; ale teď, když jsem je viděl z větší blízkosti, nemohlo mi uniknout, že jsou spíše hrubé – široké a s hranatými prsty. Kupodivu mu rostly uprostřed dlaní chloupky. Nehty měl dlouhé a jemné, velmi ostře zastřižené. Když se nade mnou naklonil a rukama se mě dotkl, nemohl jsem se ubránit zachvění. Nevím, snad mu páchlo z úst, ale mě se zmocnil hrozný pocit hnusu a přes všechno úsilí jsem ho nedokázal skrýt.¹¹⁵

---

¹¹³ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 26.

¹¹⁴ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 29 - 30.

¹¹⁵ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 29 - 30.

4.2 Svůdná smrt

Kromě toho, že netvor může svou oběť zaujmout překrásnou tváří, disponuje často ještě jednou účinnou (ne-li ještě účinnější) zbraní. Je cosi neviditelného a nepopsatelného, ale mocného, ve výbavě upíra, co mu dokáže získat pozornost a náklonnost kohokoliv. Tento podivný šarm, jímž netvor vládne, podobný kouzlu osobnosti, přitom velmi dlouho dokonale zakrývá upírovu zvrácenou přirozenost. Vyhlédnutá oběť natolik podlehne jeho kouzlu, že ho z ničeho špatného nepodezírá.

Polidoriho slavný *Upír* začíná právě zmínkou o výjimečném kouzlu osobnosti lorda Ruthvena:

Uprostred spoločenského útlumu londýnskej zimy sa na rôznych večierkoch smotánky vyššej triedy začal objavovať šľachtic, ktorý na seba pútal pozornosť skôr svojou odlišnosťou než postavením. Na veselie okolo seba hľadel nezúčastnene, akoby nebol schopný byť jeho súčasťou. Zjavne ho však priťahoval koketný smiech, ktorý by jediným pohľadom dokázal zmariť a do bezstarostných srdc zasiat semienko strachu. Tí, čo k nemu vzhliadali s úctou a bázňou, sami nedokázali vysvetliť prečo. Niektorí to pripisovali mŕtvolne sivému pohľadu, síce ním nevedeli prevrtať cudziu tvár a odhaliť najskrytejšie tajomstvá srdca, no sklúzol po nej s chladnosťou ocele mraziacej do morku kostí. Jeho neobyčajný zjav priam nútil hostiteľov, aby ho pozývali na každý večierok. Všetci ho chceli vidieť.¹¹⁶

Lord Ruthven, tento tajemný svůdce, dokáže svůj dar využít tak, jak se na upíra sluší a patří – ke zkáze ostatních. Podlehně-li mu někdo, velmi rychle se ocitá na šikmé ploše, odkud je už jen krůček k zatracení a zničenému životu.

Mladý a bohatý sirotek Aubrey, jemuž se lord Ruthven stal (značně idealizovaným) přítelem, obdrží dopis od svých poručníků. Ti na něho naléhají, aby okamžitě opustil společnost okouzlujícího aristokrata. Proč?

Jeho poručníci naliehali, aby svojho spoločníka ihneď opustil a tvrdili, že jeho povaha je zákerná a zlá. Jeho neodolateľná príťažlivosť, hovorilo sa v liste, robí jeho nemravné spôsoby pre spoločnosť ešte nebezpečnejšími. Zistili, že jeho nenávisť prechovávaná voči neverným ženám nie je prejavom nevôle voči ich správaniu. Túžil len, aby jeho obeť – komplici v zločine, pre jeho vlastné potešenie, spadli z čo najvyššieho útesu čistej poctivosti do najhlbšej priepasti hanby a potupenia. Jedným

---

¹¹⁶ POLIDORI, John William. *Upír*. In: *Na počiatku bol Upír*, s. 7.

*slovom všetky slečny, ktoré vyhľadával zjavne kvôli ich cnosti, po jeho odchode odhodili svoju masku a neštítali sa ukazovať svoj charakter pokrievény nemravnosťou pred zrakom celého sveta.*¹¹⁷

---

¹¹⁷ POLIDORI, John William. Upír. In: *Na počiatku bol Upír*, s. 9 - 10.

4.3 Mocný a chtivý

Lubomír Doležel ve své *Heterocosmice* uvádí sedm motivačních faktorů interakce, které ovlivňují vztahy mezi postavami ve fikčních světech s více osobami. Jsou jimi pudy, emoce, poznání (kognitivní schopnosti), meziosobní vztahy, společenské reprezentace, moc a erotika.¹¹⁸ Tyto motivační faktory můžeme podle Doležela rozdělit v teorii, avšak v praxi se vyskytují ve shlucích.¹¹⁹

Co se týče motivace jednání, vešla postava upíra obecně do povědomí čtenářů především na základě dvou z výše zmíněných faktorů. Ty se u ní projevují nepřehlédnutelně silněji, než u ostatních postav z daných fikčních světů. Jde o moc a erotiku.

Doležel charakterizuje moc jako „prostředek, jímž jedna osoba – držitel moci – kontroluje intence a konání jiné osoby – podřízeného.“¹²⁰ Tvrdí také, že „nastolení moci vnáší do konatelské sestavy nové uspořádání, mění ji v asymetrickou hierarchii.“¹²¹ V rámci této asymetrické hierarchie „držitel moci uplatňuje moc tím, že podřízené osobě vnutí svou nadvládu a udržuje ji.“¹²²

Moc je přitom možno vykonávat dvojím způsobem: potlačováním nebo donucováním. O potlačování se jedná v případě, že je podřízenému zabráněno provést zamýšlenou akci. O donucování pak jde, pokud je ovládaná osoba přinucena provést nějakou akci proti jejím intencím.¹²³

V příbězích, v nichž figurují nemrtví, je motivační faktor moci přímo do očí bijící.

Hrabě Dracula je obzvlášť vděčným příkladem, pokud přijde na ukázky demonstrace moci. Tento sebevědomý upír pozve na svůj zámek v Karpatech mladého advokáta Jonathana Harkera. Ač se zpočátku chová Dracula k Jonathanovi vlídně a přátelsky, velmi brzy mladík zjišťuje, že se stal loutkou v rukou tohoto záhadného šlechtice.

Nemám však další chuť líčit krásu; když jsem se totiž dosyta potěšil vyhlídkou, pokračoval jsem v prohlídce: dveře, dveře, všude dveře, a všechny na závoru zamčené. Nikdy se nemohu ze zámku dostat – snad jen okny v zámeckých zdech!

---

¹¹⁸ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 109 - 110.

¹¹⁹ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 79.

¹²⁰ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 111.

¹²¹ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 111.

¹²² DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 111.

¹²³ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 111.

*Zámek je opravdový žalář a já jsem vězeň!*¹²⁴

Hrabě však nejen, že Jonathanovi zamezuje v odchodu (později mu ještě spálí doklady a jízdní řád), donutí ho také jednat proti jeho vůli.

*Jsem jasně v pasti. Včera večer mě hrabě vyzval tím nejlichotivějším způsobem, abych napsal tři dopisy. [...] Rád bych se byl vzepřel, usoudil jsem však, že v dané situaci, kdy jsem tak naprosto v jeho moci, by bylo šílené pustit se s ním do otevřeného sporu, a odmítnout by znamenalo vzbudit jeho podezření a přivolat jeho hněv.*¹²⁵

Po přistání u anglických břehů si Dracula vyhlédne za svou oběť a budoucí společnici Lucy Westenrovou. Tu dokáže donutit, aby za ním ve spánku sama přišla a dala mu svou krev. Renfielda, chovance blázince, v němž pracuje doktor Seward, zase učiní neschopného vypovědět ostatním o hrozbě, jakou upír pro tohoto neobyčejného blázna představuje. V důsledku toho Renfield, i přes veškeré Van Helsingovy snahy, nakonec umírá.

Zajímavé je, že moc nemrtvého není uplatňována pouze na ostatní jednající postavy, ale také na jiné jedince vlastního druhu a zvířata. I tyto bytosti se mohou dostat pod upírovu přímou kontrolu. Příklady je možnost najít opět v *Draculovi*, ale také v *Sárině hrobce*.

Draculovo chování vůči jeho společnicím prozrazuje, že v daném fikčním světě existuje jistá hierarchie nejen mezi smrtelníky, ale také mezi upíry. Když se totiž upírky pokusí zmocnit Jonathana a jeho krve, objeví se hrabě a rázně proti nim zakročí.

V Jonathanově deníku stojí:

Hlasem, který jako by rozřal vzduch a odrážel se v místnosti, i když byl ve skutečnosti tichý, skoro šepot, se na ně osopil:

*„Jak se ho vůbec odvažujete dotknout, vy tři? Jak se odvažujete na něj jen pohlednout, když jsem to zakázal? Zpátky, pravím vám! Ten muž náleží mně! Chraňte se něco si s ním začít, nebo budete mít co dělat se mnou!“*¹²⁶

Hrabě, který se sám mění v netopýra, během děje několikrát prokáže svou převahu nad vlky, jejichž poslušnost si umí jednoduše zjednat. Činí tak třeba ve chvíli, kdy k jeho zámku přijde zoufalá matka dětí, které padly za oběť jeho upířím společnicím. Jonathan je svědkem hrozivé scénky, již následně takto zaznamenává:

---

¹²⁴ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 42.

¹²⁵ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 63.

¹²⁶ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 60.

Tu jsem kdesi vysoko nad sebou, pravděpodobně na věži, zaslechl hraběte, jak svým drsným kovovým hlasem něco tiše volá. Na jeho výzvu jako by z daleka široka odpovědělo vytí vlků. Za několik okamžiků se jako řekla, která prorazí hráz, vřítla širokou branou na nádvoří smečka vlků.

Žena ani nevykřikla a vlci vyli jen krátce; zanedlouho se jeden po druhém loudali pryč, olizující si tlamy.¹²⁷

Vlk se stává upírovým sluhou i v *Sářině hrobce*. O této prokleté hraběnce se traduje, že byla „čarodějnice, lamie, a společníka jí dělal jen obrovský asijský vlk. Tato stvůra prý přepadávala děti, případně ovce a jiná menší zvířata, a nosívala je do hradu, kde jim hraběnka vysávala krev.“¹²⁸

Moc je také stěžejním faktorem interakce probíhající mezi obyčejnými smrtelníky a smrtelníky, kteří se vyznačují nadstandardně vyvinutou myslí. Jelikož tito jedinci nepasou po krvi svých obětí, je jejich cílem prosté ovládnutí a vlastnění.

Čtenář se s nimi může setkat v Doyleových povídkách *Vítězný výstřel* a *Parazit* nebo v *Neviditelném oku*.

Kate Northcottová staví všechny své vztahy na nadřazenosti a uplatňování moci. Výlučně její vůli podléhá jednání paní Mertonové, staré a vyděšené ženy, kterou Armitage potká v Kateině domě. Když se s ním pokusí navázat rozhovor, stará žena reaguje:

„Už se mnou prosím nemluvte,“ požádala. „Ona to nemá ráda a já bych kvůli tomu potom trpěla. Nedělejte to, prosím.“¹²⁹

Vzápětí se Armitage přesvědčí, že Kate nerozhoduje pouze o životě paní Mertonové, ale také o osudu jeho přítele Johna. Ten v jejich společnosti prohodí, že by si přál zemřít tak hrdinnou smrtí jako její strýc, na což se mu dostane nečekané odpovědi:

„Ty zatím ještě žádnou smrtí nezemřeš,“ řekla a něžně vložila jeho ruku do svých.¹³⁰

Nejinak se ke svému vyvolenému, profesoru Gilroyovi, zachová i slečna Penclosová. Zpočátku na něm provádí pokusy na jeho vlastní přání, postupem času se však do něho zamiluje. Zasnoubený Gilroy její city neopětuje, proto se uchýlí k nečestným praktikám. Pokračuje v ovládání jeho mysli, ačkoliv si to profesor nadále

¹²⁷ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 70.

¹²⁸ LORING, Frederick George. Sářina hrobka. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 106.

¹²⁹ DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upířské příběhy*, s. 26.

¹³⁰ DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upířské příběhy*, s. 27.

nepřeje. Dělá mu naschvály a málem přivodí vážná zranění jeho snoubence. Je totiž rozhodnuta za každou cenu získat jeho lásku, i kdyby ji v něm měla vzbudit uměle a násilím. Jediné, co jí v tom nakonec zabrání, je její vlastní smrt.

Potěšení ze smrti nic netušících obětí je hlavním důvodem, proč se stará Fledermauska uchyluje k ovládnutí ostatních. Jak to dělá? Přichystá si vycpaného panáka, oděného do stejného ošacení, jaké má na sobě zamýšlená oběť. Jakmile se ta ukáže u okna, začne Fledermauska zrcadlit její pohyby a zhypnotizuje ji. Následně vyhodí panáka z okna a oběsí ho na tyči od vývěšního štítu. Oběť, nacházející se v protějším domě s identickým štítem, napodobí panáka.

Druhým silným motivačním faktorem upírova chování je erotika. Jak říká Doležel, jde o nejtýpictější motivační komplex ve světě s více osobami.¹³¹ Podle něj se na erotickém konání podílejí všechny motivační faktory.¹³² To, který převáží, pak určuje finální podobu vztahu mezi danými členy konatelské sestavy.

V případě upírů fikce se erotika více než nápadně pojí s mocí, jak vyplývá z výše uvedených ukázek. Avšak má i jiné podstatné aspekty, které stojí za zmínění. Zajímavé například je, že se erotické chování upírů neprojevuje jen vůči opačnému pohlaví. Nejskloňovanějším jménem, pokud přijde na homosexuální vztahy mezi upíry, je bezpochyby Carmilla. Tato nebezpečná hraběnka si za své oběti vybírá výhradně mladé dívky, z nichž nejvýznamnější se pro ni stává Laura.

Ta je z Carmillina chování, prodchnutého erotikou a zároveň mocí, často velmi zmatená:

Někdy mě má podivná a krásná společnice po hodině netečnosti brávala za ruku a držela ji s něžným stiskem, stále a stále opěťovaným. Rděla se mírně, patříc mi do tváře svými znavenými a hořícími zraky a oddechujíc tak rychle, že její oděv se zdvíhal a klesal bouřlivým pohybem hrudi. Podobalo se to žhavé lásce milencově; mátl mě to; bylo to protivné a přece podmaňující. A přitahovala mě k sobě s lesknoucíma se očima a její horké rty pokrývaly mi tvář polibky.¹³³

Avšak ať už Carmilla cítí k Lauře cokoli, nikdy ji to nemůže zastavit v jejím zkázonosném počínání. Velmi brzy se upírka začne živit Lauřinou krví. Pokud by nebyla zastavena, zcela jistě by nakonec přivodila své milované smrt. Zda by to byla

---

¹³¹ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 112.

¹³² DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 112.

¹³³ LE FANU, Joseph Sheridan. Carmilla. In: *V temném zrcadle*, s. 317 - 318.

smrt konečná, anebo by z ní učinila sobě podobné stvoření, o tom lze jen spekulovat. Jisté však je, že upírova láska milované osobě nepřinese nic kromě neštěstí.

Tak je tomu i ve *Vítězném výstřelu*. Octavius Gaster se zamiluje do Charlotte, dívky, která je ovšem snoubenkou jiného. Proto Octavia odmítne, když se odhodlá vyznat se jí ze svých citů. To Octavia rozzuří a v nevhodném chování vůči Charlotte mu musí zabránit až její snoubenec Charley. V tu chvíli Octavius začne spřádat plán na pomstu, jejímž výsledkem je Charleyho smrt. Ačkoliv si je Charlotte jista, že za smrtí jejího snoubence stojí právě Gaster, nedokáže se bránit síle jeho mysli. Podlehne a „dobrovolně“ s ním odchází.

4.4 Nenáviděný

Není to však jen upír, který může pocítit lásku ke smrtelnému člověku. Jelikož bývá často obdarován krásou a přitažlivostí, stává se sám objektem milostných citů.

Tak se děje třeba v případě Kate Northcottové a Johna Barringtona Cowlese. Tento pohledný mladík se do Kate zamiluje a je rozhodnutý z ní udělat svou ženu. Avšak jeho plány se hroubí, když se mu snoubenka svěří se svým strašným tajemstvím. Stejně jako dva její předchozí snoubenci, i on ji opouští.

Walter sice požádá čaroděje, aby přivedl zpět jeho milovanou Brunhildu – tedy ví, že bude udržovat poměr s někým, kdo již byl mrtvý – avšak po nějaké době se jí snaží opustit. Proč? Zjistí totiž, že se nevrátila zpět taková, jakou bývala kdysi. Nyní žije z krve ostatních, což stojí život jeho poddané, děti a nakonec málem i jeho samotného. Jakmile tedy odhalí její identitu upíra, směřuje všechny své síly k jejímu zničení. Láska, kterou k ní chová, mu v tom nemůže zabránit.

A to je typický rys milostného vztahu mezi upírem a smrtelníkem v literatuře devatenáctého století a počátku století dvacátého. Upír může být milován – avšak pouze za určité podmínky. Ta je velmi jednoduchá. Aby se někdo mohl zamilovat do upíra, musí ho považovat za stejně smrtelného, jako je on sám.

Pokud je tato podmínka naplněna a smrtelník upírovi propadne, potom jejich milostný vztah trvá jen tak dlouho, dokud zůstává smrtelník v nevědomosti. Pomine-li nevědomost, pomine i vztah. Často je pak láska zatlačena do pozadí, aby mohlo být vykonáno nezbytné: usmrcení prokletého tvora. Někdy se tento čin dokonce stává stvrzením lásky.

Tak je tomu v případě Arthura Holmwooda a Lucy Westenrové. Když Arthur zjistí, že byla jeho milovaná Lucy proměněna v upírku, přijímá návrh doktora Van Helsinga, aby osobně provedl hlavní fázi usmrcení. Je to on, kdo vrazí Lucy kůl do srdce a pomůže jí tím zbavit se prokletí, které na ni hrabě uvalil. Nakonec ji může ještě naposledy políbit, než Van Helsing s doktorem Sewardem dokončí operaci.

4.5 Oběť

Postava upíra-netvora je pozoruhodná ještě v dalším ohledu. Je totiž velmi často vyhraněná, pokud přijde na preferované oběti. Ty se mohou lišit jak pohlavím, tak věkem. Záleží na nemrtvém a jeho vlastním pohlaví.

V mnou zkoumaných povídkách se vyskytuje celkem dvanáct nemrtvých. Mezi ženské nemrtvé patří Brunhilda, paní Ducaynová (není jisté, zda někdy zemřela, avšak prodlužuje svůj život získáváním krve obětí), Carmilla, Lucy Westenrová, Draculovy společnice z Transylvánie a hraběnka Sára. Mezi nemrtvé mužského pohlaví pak spadají pouze lord Ruthven, Varney, hrabě Dracula a pravděpodobně i Augustus Darvell.

Brunhilda je nucena hledat si oběti, aby mohla uspokojit Waltera:

Bylo nutné, aby kouzlo probudilo mdlý proud v jejích žilách a vzniklo v ni novou jiskru života a zažehlo oheň lásky. Takového kouzla byl schopen jen jediný elixír – ježž požít bylo tak odporné a hnusné, že ani nelze jeho jméno vyslovit bez kletby na rtech – lidská krev, ještě teplá, přímo z mladých žil.¹³⁴

Ze všeho nejvíc sice touží po krvi svého manžela, ale dokáže jí odolat.

Jakmile však spatřila opuštěné dítě, jehož tvářička kypěla zdravím, mládím a vitalitou, přilákala je milými slovy a konejšivým objetím a dovedla do svého domu, kde je ukolébala k spánku na svých prsou a potom nasála z jeho žil teplý nachový proud živé síly. Žádné mladé stvoření, ať hoch či děvče, nebylo před jejím hrozným počínáním bezpečno.¹³⁵

Když jí všechny ostatní mladé oběti dojdou, připraví o život Walterovy děti. Po jejich smrti nakonec začne sát krev i samotnému Walterovi.

Paní Ducaynová má ve zvyku najímat si mladé a zdravé dívky coby společnice, které jí mají obstarávat zábavu na cestách. To je však jen zástěrkou, pod níž se ukrývá děsivé tajemství: paní Ducaynová a její osobní lékař Parravicini odebírají potají těmto společnicím krev, která má staré aristokratce prodloužit život. V této činnosti pokaždé pokračují tak dlouho, dokud není daná dívka natolik vyčerpána, že je pro zhoršené zdraví poslána zpět domů, kde následně umírá. V tu chvíli si začne paní Ducaynová hled novou oběť.

---

¹³⁴ RAUPACH, Ernst. Nech mrtvé odpočívat v pokoji. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 39.

¹³⁵ RAUPACH, Ernst. Nech mrtvé odpočívat v pokoji. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 39.

Carmilla se v tomto ohledu nijak neliší od paní Ducaynové. I ona si za své oběti bere mladé ženy, na jejichž krvi se přibližně týden až dva živí, pak zemrou. Jakmile oběti „dojdou“, přesune se zase o kus dále. Po desetiletí přitom zůstává neodhalena, protože si svědkové nezvyklých úmrtí vše vysvětlují epidemiemi záhadné choroby.

Lucy Westenrová se po proměně v nemrtvou stane senzací ve Westminster gazette, v jejichž článcích je označována jako „krvavá dáma“. Ve zprávě z 25. září mimo jiné stojí:

*Za poslední dva tři dny se několikrát stalo, že se malé děti vzdálily z domova nebo dlouho nevracely domů z luk, kde si hrály. Ve všech těchto případech šlo o děti, které byly příliš malé, než aby mohly uvést opravdu spolehlivé důvody, ale všechny shodně se vymlouvaly na to, že byly s „krvavou dámou“.*¹³⁶

[...]

*Celá záležitost má ovšem i svou vážnou stránku, protože některé děti, vlastně všechny, které se v noci ztratily, mají na krku drobná škrábnutí nebo ranky.*¹³⁷

Z toho vyplývá, že se Lucy po přeměně živí krví malých dětí, které obluzuje fialkovým dechem. Podle všeho je však tato čerstvá nemrtvá nevysává až k smrti.

Draculovy společnice, pobývající s ním na zámku v Transylvánii, tak „neškodné“ nejsou. Když Jonathan udělá tu chybu, že se po setmění vyskytuje v části zámku, do níž má hrabětem zakázaný přístup, objeví se tyto svůdné nemrtvé a pokusí se vysát mu krev. Dracula jim v tom zabrání a namísto odepřené oběti jim předhodí pytel, v němž přinesl dítě. To se z jejich spárů živé nedostane.

V deníku, který popisuje opětovné probuzení hraběnky Sáry, není o jejich obětech žádná výraznější zmínka – kromě toho, že v podobě vlka zabila několik ovcí. Avšak, jak jsem již zmínila, vzala si za služebníka vlka, který jí nosil děti z okolí.

Ianthe, řecká dívka, do níž se Aubrey zamiluje, a o níž kvůli lordu Ruthvenovi přijde, mu jako první podá informace o existenci upírů, v které v Řecku (na rozdíl od pokrokové Anglie) stále věří:

*Občas, keď mu rozprávala príbeh o žijúcom upírovi, ktorý trávil roky medzi ľudma a priatelil sa s nimi, pričom sa každý rok posilnil zmarením života pôvabnej ženy, aby si predĺžil svoju existenciu na nasledujúce mesiace, Aubrey mu stuhla krv v žilách.*¹³⁸

¹³⁶ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 261.

¹³⁷ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 262.

¹³⁸ POLIDORI, John William. Upír. In: *Na počiatku bol Upír*, s. 11.

Lord Ruthven se tedy omezuje při výběru obětí na krásné mladé ženy. Jedna do roka mu postačí. Po zbytek dní, během nichž se nekrmí na takové ženě, tráví tím, že stahuje smrtelníky do bídy a neštěstí.

Jelikož útržek Byronova nikdy nedokončeného díla, které vyšlo v *Upíři, démoni & spol.* pod názvem *Zlomek vyprávění*, byl tím, co Polidoriho dost pravděpodobně inspirovalo k sepsání *Upíra*, existuje nemalá možnost, že kdyby se Byronovi téma vampyrismu nezprotivilo ještě před tím, než svou povídku stačil dopsat, podobal by se Augustus Darvell i v tomto ohledu lordu Ruthvenovi. Tedy by sál krev lidským obětem – možná dokonce také pouze ženám. S jistotou to však tvrdit nelze. Faktem zůstává, že Augustovi během toho krátkého prostoru, který mu byl vymezen, nepodléhá žádná oběť.

Je jisté, že upír Varney se živí krví, avšak jelikož se mi do rukou dostaly pouze ukázky z celého rozsáhlého díla *Upír Varney anebo Krvavá hostina*, nemohu zhodnotit, zda preferoval, tak jako ostatní mužští nemrtví, ženské oběti. V ukázkách zveřejněných v *Na počiatku bol Upír* si Varney vybírá za oběť Kláru Croftonovou a proměňuje ji ve svou nevěstu.

Posledním upírem ve výčtu je hrabě Dracula. Tomu během děje Stokerova románu poslouží coby oběti jak Lucy Westenrová a Mina Harkerová, tak také mužská posádka lodi, na které se plaví do Anglie. Lze tedy usuzovat, že není omezen na žádné pohlaví či věk, pokud přijde na obživu. Co se ale týče vytváření dalších upírů, vybírá si podle všeho pouze ženy. Na svém zámku žije se třemi upírkami, v Anglii napřed vytvoří nemrtvou z Lucy Westenrové, a když o ni přijde, pokusí se to samé spáchat na Mině Harkerové. Neúspěšně.

Z tohoto přehledu tedy vyplývá, že všichni nemrtví hledají potenciální oběti v řadách těch, kteří jsou slabší než oni sami (nebo jejich pomocníci), anebo mezi těmi s obdobnou silou. Ne každý smrtelník je vhodnou obětí. Nemrtvé se omezují na malé děti nebo mladé ženy. Nemrtví muži pak na ženy. Dracula, který vládne silou několika mužů, si troufá i na silnější pohlaví.

4.6 Bohem zavržený

Upíří příběhy, v nichž figuruje netvor, jsou také specifické tím, že v mnoha případech mají výrazný náboženský podtext. Jednu z důležitých rolích v nich hraje vztah mezi upírem a Bohem.

Tento vztah je bez výjimky vztahem vysoce negativním. Upír totiž představuje „pokažené“ dílo boží. Dokud byl upír smrtelným člověkem – tj. dokud se nestal upírem – nijak se nelišil od ostatních postav daného fikčního světa. Mohl sice hřešit, ale nepřestával patřit Bohu. Vždy pro něj existovalo řešení, jak zase vrátit na správnou cestu, jak získat odpuštění – stačilo kát se, přijít ke zpovědi atd. Pro upíra nic takového ve své podstatě neexistuje. Ve chvíli, kdy upír přestal být člověkem, byl „ukraden“ ďáblem, zlými silami, a přetvořen v něco, co by se dalo nazvat dílem satanovým. Je mrtvým, jehož duše se nenavrátila k Bohu, a jehož tělesná schránka opustila hrob. Kát se nepomůže – už jen proto, že upír, ze své podstaty ďábelské stvoření, nic takového ani náznakem nedělá.

Upířův věčný život tedy může být velmi snadno interpretován jako boží trest. Zrůdná a nepřírozená bytost obchází v lidské podobě za nocí svět smrtelníků a živí se na nich. Bez lítosti vysává, a mnohdy i zabíjí, bezbranné ovečky boží. Za dne pak uléhá ke spánku na místa, která jsou určena pouze mrtvým – rakev, hrobka, krypta. Je tedy jakýmsi „převráceným“ člověkem: převrací pořádek lidského dne, jak ho stanovil Bůh.

Ze tohoto zatracení se upír sám nemůže nijak vykoupit. Jediným způsobem, jak se smí navždy vrátit mezi mrtvé, kam patří – a tím se navrátit i k Bohu – je definitivní smrt. Ta však v naprosté většině případů musí přijít zvenčí. Upír neumírá na nemoci ani na přirozené příčiny způsobené stářím. A ačkoliv u některých upířích postav není jasné, zda by upír zemřel, pokud by přestal sát krev, nejde o informaci příliš podstatnou. Jednoduše proto, že upír krev sát nepřestane. Patří to k jeho zvrácené přirozenosti; je k tomu hnán pudem žízně či hladu. V případě, že mu nikdo nebude v ukojování této potřeby bránit, nezemře. A právě zde přichází na řadu ona smrt zvenčí. Nemrtvý musí být přemožen a poté zabit, aby se zbavil svého prokletí. Takovýto čin mohou vykonat jen ti, kteří jsou k němu povolání – tedy ti, kteří disponují potřebnými znalostmi k jeho provedení.

V žádném z rozebíraných textů Bůh nezasahuje proti upírovi přímo. Dokonce se ani neobjevuje zprostředkovaně skrze vtělení do lidského těla – tedy skrze personifikaci. Bůh zde nemluví, ani se neukazuje. Je symbolizován. Jedná proti upírovi

prostřednictvím svého zmocněnce, jemuž do rukou vkládá speciální předměty a dovednosti. Tyto předměty či dovednosti se nějakým způsobem vztahují přímo k Bohu. Jejich účelem může být buď obrana proti nemrtvému nebo pomoc při zajištění jeho definitivní smrti.

Posvěcené předměty ochraňující před upírem, hrají podstatnou roli například v *Draculovi*, *Carmille* nebo *Sárině hrobce*.

Jonathan Harker cestou na Draculův zámek dostává od jedné staré ženy, která se dozví, kam mladý muž jede, růženec. Když se Jonathan později pořeže při holení, dojde k menšímu střetu s upírem, který mladý advokát popisuje následovně:

*Jakmile hrabě spatřil můj obličej, zaplápolala mu v očích d'ábelská posedlost a znenadání se mi rozehnal po hrdle. Uhnul jsem a jeho ruka se dotkla růžence s křížkem. Jeho chování se okamžitě změnilo; uklidnil se tak rychle, že jsem skoro nevěřil, že byl vůbec kdy tak rozčilen.*¹³⁹

Dalším posvěceným předmětem, jehož sílu nejsou upíři schopni překonat, je hostie. Van Helsing ji při pokusu o zastavení Lucy Westenrové používá takto:

*Nejprve vytáhl z brašny cosi pečlivě zabaleného v bílém ubrousku; jak se ukázalo, byla to tenká oplatka. Dále vytáhl velkou hrst jakési bělavé hmoty, vypadající jako těsto nebo tmel. Oplatku rozdrobil na drobné kousky a spolu s onou hmotou ji prohnětl v dlaních. Pak směs rozválel na tenké proužky a těmi ucpal mezery mezi dvířky a jejich rámem.*¹⁴⁰

Když se později začne stávat upír z Jonathanovy manželky Miny Harkerové, utvrdí se v tom ostatní mimo jiné i po následující události, při níž Van Helsing přiloží Mině k čelu hostii, aby ji ochránil před Draculovým vlivem:

*V tom se ozval hrůzný výkřik. Nám všem ztuhla krev v žilách. Jakmile Van Helsing přiložil hostii Mině k čelu, tu jí hostie sežehla maso, jako by to byl kousek žhavého železa.*¹⁴¹

Mina se nakonec upíra proměnit nestihne. Když Dracula definitivně zemře, vykřikne umírající Quincey Morris:

*„Poděkujme teď Bohu, že nic nebylo nadarmo! Vidíte? Sníh není čistší než její čelo. Kletba pominula!“*¹⁴²

---

¹³⁹ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 41.

¹⁴⁰ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 309.

¹⁴¹ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 435.

¹⁴² STOKER, Bram. *Dracula*, s. 553.

V Loringově *Sářině hrobce* se čtenář zase může setkat s důležitostí pohřebních obřadů přednesených duchovním. Pisatel deníku podává o zničení upíra tuto informaci:

*Upíru budiž protknuto srdce ostrým kůlem; pak budiž nad jeho ubohou tělesnou schránkou, konečně vysvobozenou ze zatracení, vykonány pohřební obřady. Tím sejde upír ze světa a jeho duše dojde pokoje.*¹⁴³

Postava duchovního zaujímá důležité místo také v *Carmille*. Tam Lauřin ošetřující lékař nabádá jejího otce, aby jí zajistil dohled duchovního. Cestou ke knězi potkají generála Spielsdorfa, kterého Carmilla nedávno připravila o neteř. I jemu bylo lékařem sděleno následující:

*... v těchto poznámkách, které vám odevzdávám s výslovnou podmínkou, že pošlete pro nejbližšího duchovního a otevřete dopis toliko v jeho přítomnosti; ani za nic jej nesmíte přečísti, dokud se s ním neseškáté. Jinak byste jím opovrhl a běží tu o život. Kdybyste ovšem kněze nesehnal, můžete jej přečísti i tak.*¹⁴⁴

Poněkud problematickou se v náboženském smyslu jeví jen smrt upíra Varneyho. Na konci Rymerova *Upíra Varneyho anebo Krvavé hostiny* je čtenáři představena takto:

„... Povieš, že si sprevádzal upíra Varneyho až na kráter sopky Vesuv a že on unavený a znechucený svojím životom plným hrôzy do krátera skočil, aby zabránil možnosti oživiť svoje pozostatky.“

*Sprievodca stihol už len vykriknúť, Varney urobil dlhý krok a stratil se v útrobach horiacej sopky.*¹⁴⁵

Zoufalý a unavený upír Varney tedy volí sebevraždu, coby způsob odchodu na věčnost. Sebevražda je však Bohem jednou ze zatracených možností, jak dosáhnout smrti. Ne nadarmo se tedy věřovalo, že jsou to (mimo jiné) právě sebevrazi, z nichž se po smrti stávají upíři.¹⁴⁶ Varneyho čin proto může být snadno interpretován spíš jako prohloubení a znásobení jeho zatracení. Tuto myšlenku podporuje i fakt, že upír vskakuje do plamenů v kráteru sopky Vesuv. Místo jeho skonu se tedy samo nabízí, aby bylo interpretováno coby brána do pekla.

---

¹⁴³ LORING, Frederick George. Sářina hrobka. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 116.

¹⁴⁴ LE FANU, Joseph Sheridan. Carmilla. In: *V temném zrcadle*, s. 370.

¹⁴⁵ RYMER, James Malcolm. Upír Varney alebo Krvavá hostina. In: *Na počiatku bol Upír*, s. 85.

¹⁴⁶ ANTONÍN, Luboš. *Bestiář*, s. 176.

4.7 Prokletý

Van Helsing o nemrtvých říká:

„Jakmile se někdo stane Nemrtvým, vyvolá u něho tato změna kletbu nesmrtnosti. Nemrtví nemohou zemřít, nýbrž musí století za stoletím zvětšovat počet svých obětí a zvyšovat hrůzy tohoto světa, protože každý, kdo zahyne jako kořist Nemrtvého, stane se sám Nemrtvým a působí zhoubu dalším lidí.“¹⁴⁷

Vystihuje tím podstatu existence upírů – prokletí. Být upírem-netvorem zkrátka znamená žít díky prokletí - a s prokletím. To na jednu stranu upírovi dává velkou moc, na tu druhou mu přináší nemalá omezení, která mohou být ostatními využita k jeho zkáze.

Jeho zkáza se většinou postav jeví téměř nemožná. A to hned z několika důvodů. Prvním je již zmíněný fakt, že nemrtvý má nad smrtelníky mnoho výhod, které jej činí téměř nepřemožitelným. Druhým důvodem, který hraje v upírův prospěch, je nevědomost. Jen malé procento obyvatel zkoumaných fikčních světů věří na upíry. A pokud se přece jen o jejich existenci přesvědčí, narazí na podstatný problém: nemají dostatečné znalosti k jeho zničení. Nepodaří-li se jim najít někoho, kdo těmito znalostmi disponuje, upír obvykle zvítězí a pokračuje ve svém řádění.

Postavy ze Stokerova románu mají to štěstí, že i když se nikdy předtím s upírem neselekaly, a snad na jeho existenci do té doby ani nevěřily, v určitou chvíli potkávají doktora Van Helsinga. Tento muž, vzdělaný snad ve všech myslitelných oblastech, má o upírech hluboké znalosti. Například říká:

„Ten upír, který je mezi námi, má sám sílu dvaceti mužů; je lstivější než kterýkoli smrtelník, protože jeho lstivost rostla po staletí. Napomáhá mu i nekromantie, což, jak původ slova svědčí, je vzývání mrtvých; a všichni mrtví, kteří jsou v jeho blízkosti, ho poslouchají. [...] V dosahu své moci ovládá živly: bouři, mlhu, hrom; také poroučí všem menším živočichům – krysám, sovám, netopýřům, mýřám, liškám a vlkům. Dokáže se zvětšit nebo zmenšit a mizí i nepozorovaně přichází podle svých potřeb.“¹⁴⁸

Tento úryvek, zaznamenané v deníku Miny Harkerové vypočítává některé z výhod nad smrtelníky, které Dracula má. Hned vzápětí však Van Helsing ostatní ujišťuje, že mají naději:

---

¹⁴⁷ STOKER, Bram. *Dracula.*, s. 315.

¹⁴⁸ STOKER, Bram. *Dracula.*, s. 348 - 349.

„Tohle všechno dokáže, ale přesto nemůže jednat tak, jak se mu zachce. Je dokonce větším vězněm než otrok na galejích, než šílenec ve své cele. Nemůže jít, kam se mu zlíbí; ačkoli stojí mimo přírodu, musí se řídit některými jejími zákony. [...] Nemůže do žádného domu vejít, dokud ho k tomu někdo z domácnosti nevyzve [...] Jeho moc končí za rozbřesku, stejně jako moc jiných zlých sil. [...] Větvička plané růže na rakvi mu zabrání opustit ji; posvěcená kulka vystřelená do rakve ho opravdu usmrtí; blahodárný účinek kůlu, jímž se mu prorazí srdce, jsme již poznali; uříznutí hlavy mu přivodí klid a mír.“¹⁴⁹

A ještě jedno podstatné omezení nemrtvého svazuje:

„Dobře se mu daří tak dlouho, dokud se může sytit krví žijících lidí. [...] Bez krve však existovat nemůže.“¹⁵⁰

Byronův Augustus Darvell představuje zase trochu jinak omezeného upíra. A to i přesto, že je - stejně jako Dracula - zjevně vázán k domovské půdě. Jakmile totiž cítí brzký konec jedné fáze svého nesmrtelného života, zajistí si společníka na cestu a vypraví se do Efesu. Podle všeho byl právě tam kdysi pohřben.

Jeho společník sehrává důležitou roli: je tím, kdo musí složit přísahu. A co po něm Darvell žádá?

„Devátý den v měsíci, v pravé poledne (nezáleží na tom, který měsíc zvolíte, ale musí to být devátý den) vhodíte tento prsten do slaných vřidel, která tečou do Eleusinské zátoky; druhého dne ve stejnou hodinu zajdete k rozvalinám Cereřina chrámu a hodinu tam vyčkáte.“¹⁵¹

Když pak nedaleko nich přistane čáp s hadem v zobáku, řekne Darvell: „Dnes večer mě tu musíte pohřbít, přesně tam, kde sedí ten pták.“¹⁵²

Lord Ruthven je také závislý na tom, zda mu někdo složí přísahu. Využije k tomu mladého Aubreyho. Když umírá, žádá ho, aby mu slíbil následující:

„Ale, ak zamlčíš všetko, čo o mne vieš, moja časť zostane nepoškvrnená. A ak... ak by sa v Anglicku istý čas o mojej smrti nik nedozvedel.“¹⁵³

„Prisahaj pri všetkom, čo je tvojej duši drahé i odporné, prisahaj, že odo dnes budeš celý rok aj deň mlčať o mojich zločinoch, či smrti akéhokoľvek človeka. Nech sa stane čokoľvek. Nech budeš svedkom čohokoľvek.“¹⁵⁴

¹⁴⁹ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 353 - 354.

¹⁵⁰ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 352.

¹⁵¹ BYRON, George Gordon. Zlomek vyprávění. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 22.

¹⁵² BYRON, George Gordon. Zlomek vyprávění. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 22.

¹⁵³ POLIDORI, John William. Upír. In: *Na počiatku bol Upír*, s. 15.

Jakmile Aubrey toto odpřísáhne, Ruthven umírá. Když se po nějaké době vrací do Anglie a svede Aubreyho sestru, z níž hodlá učinit svou ženu, je mladík stále vázán přísahou a nemůže nikoho varovat. Jeho sestra přichází o život.

Omezeními ale netrpí jen nemrtví. Například Kate Northcottová je ve své podstatě také prokletá. Má sice možnost ovládat životy jiných, drží je v hrsti a může je ukončit. Avšak žije s jedním výrazným omezením, které jí znemožňuje vést život, jaký mají dívky kolem ní. Pokud se chce vdát, musí svému nastávajícímu ještě před svatbou prozradit, kým doopravdy je. Toto tajemství je tak hrozné, že nikdo ze snoubenců není schopen Kate přijmout takovou, jaká je.

---

¹⁵⁴ POLIDORI, John William. Upír. In: *Na počiatku bol Upír*, s. 14.

4.8 Odpočívaj v pokoji

Jak jsem již zmínila v podkapitole *Bohem zavržený*, jediným možným návratem nemrtvého netvora k Bohu, je jeho definitivní smrt. Po ní již nesmí přijít další možnost opětovného přivedení k životu. Tato smrt bývá specifická nejen tím, že k ní jsou užity speciální předměty během přesně stanoveného ritualizovaného postupu, ale často také tím, co po ní následuje.

Upírovo prokletí je zlomeno, netvor v něm umírá a navrácí tělo přirozenosti. Dovoluje tedy na poslední chvíli problesknout potlačené lidskosti. Mrtvý, osvobozený od krutého prokletí, vysílá k těm, kteří ukončili netvorův nepřirozený a nesprávný život, zprávu. Děkuje jim, že byl osvobozen a zbaven sice věčného, avšak zavrženíhodného života. Potvrzuje správnost jejich činu a zbavuje je tak před čtenářem jakéhokoliv možného obvinění z vraždy.

Vůbec nejznámější ukázky líčící takovou událost je možné nalézt v *Draculovi*. Lucyino zničení zanechá v mužích, kteří byli nuceni jej provést, takovouto vzpomínku:

*V rakvi již neležel onen odporný přízrak, jehož jsme se báli, který jsme nenáviděli a jehož odstranění jsme přenechali jako výsadu tomu, jenž na to měl největší právo, nýbrž Lucy, jak jsme ji znali za jejího života, s nesrovnatelně krásným a nevinným obličejem. Ten ovšem nesl, jako když ještě žila, stopy starostí, bolestí a nemoci: nám však byly nesmírně drahé, protože jen dosvědčovaly, že před sebou opravdu máme Lucy. Všichni jsme cítili, že posvátný klid, spočívající jí jako sluneční svit na zubožené tváři a těle, jsou pozemským znamením a symbolem míru, který teď už pro ni zavládne navždy.*¹⁵⁵

To, co by za jiných okolností bylo viděno a souzeno jako obyčejná vražda, je zde ospravedlněno. Lucy nebyla zavražděna, nýbrž zachráněna od nečisté existence. Od té byl po mnoha stoletích konečně osvobozen i hlavní upíří protagonista příběhu, hrabě Dracula. Mina jeho poslední chvíle zaznamenala do svého deníku krátce a výstižně:

*Do nejdelší smrti mě však bude hrát pomyšlení, že i v onom zákmitu posledního rozkladu se mu na obličejí rozhostil výraz pokoje, který bych nikdy nebyla pokládala za možný.*¹⁵⁶

---

¹⁵⁵ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 319.

¹⁵⁶ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 552.

Smrt je vysvobozením i hraběnce Sáře, vzbuzené neopatrnou manipulací s hrobkou, která jediná jí bránila žít upíří život. Dokládá to deníkový záznam vypravěčova otce, v němž stojí:

Nato jsme ubohé tělo uložili nazpět, a konečně se – díky Bohu – dostavila ona útěcha, jíž se podle legend vždy dočkají ti, kdož museli provést tak hrozný úkol jako my. Na tváři mrtvé se rozhostil vznešený a slavnostní klid; rty ztratily krvavý nádech, ostré, vyčnívající zuby se zatáhly do úst a my na chvíli spatřili klidný, bledý obličej překrásné ženy, usmívající se ze spánku. Uplynulo jen pár minut a před očima se nám rozpadla v prach.¹⁵⁷

Ne pro všechny nemrtvé je však konec jejich existence vysvobozením. Někteří nepocítí'ují k těm, kteří zastaví jejich smrtonosné řádění, vůbec žádnou vděčnost. Jako například Brunhilda.

„Hrůza! Hrůza!“ zavrával rozzechvělý Walter, otočil se od její tváře a vrazil jí dýku do prsou. „Proklínám tě navěky!“ vykřikl a na ruku mu vytryskla chladná krev. Brunhilda vytřeštila oči a podívala se na svého chotě se zděšeným výrazem. Z posledních sil zachroptěla: „I ty jsi proklet a odsouzen k záhubě.“¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ LORING, Frederick George. Sářina hrobka. In: *Upíří, démoni & spol*, s. 121.

¹⁵⁸ RAUPACH, Ernst. Nech mrtvé odpočívat v pokoji. In: *Upíří, démoni & spol*, s. 50.

4.9 Upírův vrah

Již jsem řekla, že zničení nemrtvého, tedy jeho definitivní smrt, může být vnímáno jako jeho návrat k Bohu. I pokud by byl tento náboženský aspekt opominut, stále tu zůstává onen fakt, že smrt nemrtvého navrácí svět do rovnováhy, z níž byl vykolejen, když upír vstal z hrobu, v němž mu bylo souzeno zůstat. Proto jeho „vražda“ není čtenářem vnímána negativně. V podstatě ani nemůže být nazvána vraždou, jelikož v takovém případě není připraven o život žádný živý člověk.

Co když ale bude zabít smrtelný jedinec s neobvykle silnou myslí? Bude jeho vrah vnímán negativně?

Ze zkoumaného materiálu vyplývá, že tento druh upírů umírá méně často, než ten, který odpovídá draculovskému typu. Smrtí končí osud pouze dvou takových postav: slečny Penclosové a Fledermausky. A pouze ve druhém případě jde o násilně ukončený život.

Ostatní upíři nejsou připraveni o život, jelikož pro jejich upírství a o jejich provinění neexistují žádné nezvratitelné důkazy. Jedna dvě postavy jsou přesvědčeny o jejich vině, avšak situaci nijak neřeší. Neměli by totiž, jak takový čin před ostatními obhájit. Stali by se v jejich očích prachsprostými vrahy.

Cowlesův přítel Armitage si to velmi dobře uvědomuje. S ohledem na to také začíná celé vyprávění těmito slovy:

Může se ode mne zdát neuvážené prohlašovat, že smrt mého ubohého přítele Johna Barringtona Cowlese připisují nějaké nadpřirozené síle. Vzhledem k současnému stavu veřejného smýšlení by nejprve musel existovat opravdu silný řetězec důkazů, aby bylo možné takovýto závěr připustit.¹⁵⁹

V devatenáctém století již zkrátka není možné někoho připravit o život, protože existuje podezření, že je upír. Ne do té doby, dokud nejsou předloženy přesvědčivé důkazy. A tak většina těchto „duševních“ upírů vítězí. S výjimkou již zmíněných žen.

Slečna Penclosová uvrhne profesora Gilroye do takového zoufalství, že se poté, co jejím přičiněním málem polije svou snoubenku kyselinou sírovou, rozhodne jednat.

Doba nerozhodnosti skončila. Pokud ta stvůra ohrožovala mé vlastní vyhlídky a mou čest, mohl jsem zvažovat, co bych měl udělat. Ale nyní, když byla ohrožována

---

¹⁵⁹ DOYLE, Athur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*, s. 17.

*Agatha – má nevinná Agatha, moje povinnost se přede mnou vinula jako silnice, na níž člověk musí zaplatit mýtné.*¹⁶⁰

Rozhodnut stát se raději vrahem, než dopustit, aby se přihodilo něco zlého jeho milované snoubence, se vypraví za slečnou Penclosovou. Avšak od její služebné se dozvídá, že žena před chvílí zemřela. To jediné ho zachránilo od spáchání hrozného činu.

Jinak ale situace vypadá v povídce *Neviditelné oko aneb Hostinec U Tří oběšenců*. V té se vražda staré upírky Fledermausky doopravdy odehraje. Přesto však čtenář nezačne vidět Kristiána v negativním světle. Jak je to možné?

Kristián se jeví nejen jako zcela důvěryhodný vypravěč, ale především pozoruje upírku dostatečně dlouho, aby si zajistil důkazy o její vině. Těmi se mu stanou vycpaný panák oblečený do totožných šatů jako poslední oběšený a především také fakt, že dokáže Fledermausku ošálit, aby se sama oběsila. Kdyby totiž nestála za úmrtími oněch třech mužů (a tedy nebyla upírem), Kristiánův trik by nikdy nemohl fungovat a Fledermauska by nedošla k žádné úhoně. Jelikož je Fledermausčino upírství její smrtí potvrzeno a jelikož ji Kristián nezavraždí vlastníma rukama, ale „pouze“ ji donutí spáchat sebevraždu, není tento mladík nakonec čtenářem vnímán jako obyčejný vrah. Daleko spíše se jeví jako představitel pozitivní role - zachránce Fledermausčiny budoucích obětí.

---

¹⁶⁰ DOYLE, Athur Conan. Parazit. In: *Upírské příběhy*, s. 120.

4.10 Hrozba z cizích krajů

Masožravá rostlina, pravěký Arinchi, hrabě Dracula, Kate Northcottová a její strýc Anthony, slečna Penclosová, Octavius Gaster, Dracula, Augustus Darvell a lord Ruthven. Co mají tyto postavy společného – kromě toho, že jsou všechny upíry?

Jsou cizinci.

Fakt na první pohled nepřiliš zajímavý, ale pro interpretaci postavy upíra-netvora přesto důležitý. Říká totiž, že upír je cizí, jiný, doopravdy nepatří k ostatním. A jiné může být politováno či vysvobozeno ze své jinakosti, avšak nemůže být přijato takové, jaké je – odlišné.

Stejný přístup, jaký k upírům zaujímají ne-upíří postavy z fikčních světů, v nichž se vyskytují, popisuje Edward W. Said ve svém obsáhlém *Orientalismu*. Tvrdí o Orientu, že „již od antických dob byl zvláštním prostorem plným romantiky, exotických bytostí, znepokojivých vzpomínek, přízračných krajin a pozoruhodných zážitků.“¹⁶¹ Kromě toho ale „představuje také jednu z nehlubších a nejčastějších evropských představ jiného světa, jiné kultury.“¹⁶² Ve vztahu k západní kultuře byl totiž Orient „jejím protikladným obrazem, myšlenkou, osobností i zkušeností.“¹⁶³

Po celé devatenácté století až do druhé světové války byl Orient pod nadvládou Francie a Británie.¹⁶⁴ Ve stejnou dobu Evropou také otrásá silné nacionální cítění.¹⁶⁵ Není tedy překvapivé, že se v uměleckém ztvárnění orientální reality často silně projevuje domnělá svrchovanost západního myšlení¹⁶⁶ – a že se tyto faktory projevily proto i v upíří literatuře. Jak přesně a v čem?

Hrabě Dracula je ve Stokerově románu spojovaný s historickou postavou Vlad III. Draculy, též známého jako Napichovač¹⁶⁷. Doktor Van Helsing o něm a jeho rodu tvrdí:

Zřejmě to byl onen vojvoda Dracula, který si získal slávu v bitvě s Turky u oné velké řeky přímo na tureckých hranicích. Nebyl to tedy žádný obyčejní člověk; již tehdy a také v následujících staletích se o něm mluvilo jako o neobyčejně chytrém, lstivém a stejnou měrou statečném synu „země za lesy“. [...] Podle Arminia byli Draculové

¹⁶¹ SAID, Edward W. *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*, s. 11.

¹⁶² SAID, Edward W. *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*, s. 11.

¹⁶³ SAID, Edward W. *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*, s. 11.

¹⁶⁴ SAID, Edward W. *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*, s. 14.

¹⁶⁵ Nacionalismus. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 17. 3. 2015 [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Nacionalismus>

¹⁶⁶ SAID, Edward W. *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*, s. 18.

¹⁶⁷ Vlad III. Dracula. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 28. 2. 2015 [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlad_III._Dracula

rodem mocným a vznešeným, i když vrstevníci o některých jeho příslušnících tvrdili, že se spojili se satanem. Tajemství pekel si osvojili ve Scholomance uprostřed hor nad Nagyszebenským jezerem, kde si ďábel bere za odměnu každého desátého žáka.¹⁶⁸

Jonathan Harker se svým deníku také vyjadřuje k obyvatelům Draculova kraje. Například o Slovácích si (mimo jiné) poznamenává:

*Vypadají velmi malebně, ale nijak přitažlivě nepůsobí. Na divadle by jim okamžitě svěřili úlohu všelijakých starých loupežníků z Orientu, bylo mi však řečeno, že jsou velmi neškodní a že jim chybí jakákoliv průbojnost.*¹⁶⁹

Transylvánie je tedy líčena jako místo, kde žijí prostí lidé, ožívají pověry a číhá nepředstavitelné, smrtonosné nebezpečí. To brzy přesídlí do Anglie, následkem čehož začnou umírat nevinní lidé.

Nejen, že zde proti sobě stojí upír a smrtelník (nebo zlo a dobro). Je tu také opozice Západ vs. Orient. Orient, jak se dalo předpokládat, tuto válku prohrává.

I v povídce *John Barrington Cowles* se okrajově zmiňuje cizina. Spojována je nejen s Johnem, který se narodil v Indii plukovníkovi jistého sikhského pluku, ale především se strýcem Kate Northcottové. Anthony Northcott byl důstojníkem jedenačtyřicátého pluku¹⁷⁰, na něhož přítel Armitageova otce vzpomíná jako na samotářského člověka, ale udatného vojáka¹⁷¹. Dále tvrdí, že:

*U své jednotky nebyl oblíbený – vojáci říkali, že je to nemilosrdný, chladnokrevný člověk, který v sobě nemá žádnou vlídnost. Také se o něm povídalo, že je uctívatelem ďábla, nebo něco takového, a taktéž že má uhrančivý pohled, což byly samozřejmě všechno výmysly. Měl ale jisté zvláštní teorie, pokud si dobře vzpomínám, o síle lidské vůle a vlivu mysli na hmotu.*¹⁷²

Nakonec poznamenává:

*Mimochodem, Northcott nepadl v boji. Byl zabit až po vyhlášení míru při bláznivém pokusu zmocnit se věčného ohně v chrámu uctíváčů slunce. Jeho smrt obestírá značná záhada.*¹⁷³

Orient není líčen jako místo, z něhož by pocházelo zlo – rozhodně ne v tom smyslu, v jakém se to děje v *Draculovi*. Je zde však spojen s tajemstvím, se záhadou a nebezpečím. S postavou Anthonyho Northcotta, muže, který byl zjevně nadán stejnými

¹⁶⁸ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 354.

¹⁶⁹ STOKER, Bram. *Dracula*, s. 9.

¹⁷⁰ DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*, s. 27.

¹⁷¹ DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*, s. 29.

¹⁷² DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*, s. 29.

¹⁷³ DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*, s. 29.

schopnostmi, jakých může využívat jeho neteř Kate. A tento muž objevil v orientální Indii něco, co pro něj mělo větší hodnotu, než vlastní život. Zároveň ovšem také něco, co bylo silnější než on – jelikož ho to dokázalo připravit o život. Co? To zůstává čtenáři utajeno. Má čtenář pociťovat úlevu, protože něco v té vzdálené zemi učinilo spravedlnosti zadost, když zbavilo krutého Northcotta života? Anebo se má obávat, jelikož to něco klidně může být daleko nebezpečnější a mocnější, než Northcott sám?

Cizí kraje hrají určitou roli i v dalších Doyleových dílech. Tentokrát už jsou spojeny s upířími postavami přímo.

O slečně Penclosově se profesor Gilroy dozvídá z úst svého přítele toto:

„Moje žena ji zná už mnoho let. Obě pocházejí z Trinidadu. Slečna Penclosová je v Anglii teprve pár měsíců a nezná tady nikoho, kromě lidí z okruhu kolem univerzity.“¹⁷⁴

Slečna Penclosová je jediným člověkem, který je schopný přesvědčit profesora Gilroye o tom, že skutečně vládne neobyčejně silnou vůlí. Je totiž jediná, která toto nadání nepředstírá, ale doopravdy je má. Je to také osoba, která má typické upíří vlastnosti, což z ní dělá špatného člověka, schopného jít přes mrtvoly, jen aby dosáhl svého. Tentokrát však nedosáhne. Při střetu s tímto racionálně uvažujícím synem Anglie a vědeckého pokroku přichází emocemi a pudy zmítaná upírka o život. Vlastní vinou – zvrácenost a špatnost, jakou představuje, ji nakonec dožene.

Octavius Gaster je dalším upírem-cizincem. Pochází ze Švédska, ale neustále cestuje. A mimo jiné věří stejným věcem jako Anthony Northcott. Je totiž také stejnými (či velmi podobnými) schopnostmi nadaný. Tak jako slečna Penclosová, i on svým charakterem nijak nevybočuje z upířího standardu. Jak dokáže být zábavný a poutavý společník, tak umí být také krutý a pomstychtivý. Na rozdíl od nešťastně zamilované ženy z Trinidadu však vítězí.

I Byronův Augustus Darvell je pravděpodobně cizinec. Když spolu se svým přítelem dorazí na efeský hřbitov, ví Darvell zcela přesně, že se poblíž nachází voda. Vyzve tedy muže (v jeho jazyce), který je provází, aby nějakou donesl. Příteli jsou takové Darvellovy znalosti podezřelé, proto se ho zeptá, jak to ví. A Darvell odpovídá:

„Podle naší polohy: vidíte přece, že tohle místo bývalo kdysi obydlené, a to by bez zdroje pitné vody nešlo. A krom toho jsem tady už jednou byl.“¹⁷⁵

¹⁷⁴ DOYLE, Athur Conan. Parazit. In: *Upířské příběhy*, s. 80.

¹⁷⁵ BYRON, George Gordon. Zlomek vyprávění. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 24.

Vše tedy nasvědčuje tomu, že upír přišel skonat na půdu, k níž je nějak vázán. S největší pravděpodobností zde žil před tím, než (a když) se stal upírem. Podobá se tedy Draculovi, jehož existence je také závislá na přítomnosti transylvánské hlíny.

Polidoriho lord Ruthven pak v žádném případě nezapře svůj byronovský vzor. I tento aristokrat se navrací do Řecka, kde je známý jako upír, který přebývá v temném lese, v němž jeho přičiněním nakonec přijde o život Aubreyho milovaná Ianthe.

V upíří literatuře tedy nebezpečí a zlo velmi často přichází z cizích krajů. Výjimkou potom je údajná upírka Fanny Cabanelová. K ní obyvatelé vesnice, do níž se přistěhuje, zaujmou negativní postoj. Protože je jiná. Pochází z Anglie, vypadá a smýšlí zcela jinak. Pro tuto odlišnost je obviněna z vampyrismu a odsouzena k smrti. Jiné se tu stává nepochopeným – a jedině proto domněle nebezpečným.

4.11 Tak trochu jiný upír

Ve druhé polovině devatenáctého století proniká do upíří literatury okrajově vliv prací jednoho z nejslavnějších a nejdůležitějších vědců všech dob – Charlese Darwina.

Ten v roce 1859 vydává legendární práci *O původu druhů*, v níž představil svou evoluční teorii, založenou na přírodním výběru.¹⁷⁶ O několik let později, roku 1875, vychází další z jeho vlivných prací. Nese název *Insectivorous Plants* a pojednává o masožravých rostlinách.¹⁷⁷

Do zábavné literatury, která byla v devatenáctém století populární, spadá také cestopis. A to nehledě na to, zda poznatky v něm obsažené odpovídají skutečnosti, anebo jde o informace zcela smyšlené. Čtenář, zvědavý na dobrodružné a poutavé příběhy z dalekých (pro něj neznámých) končin, pravdivost, vzhledem k botanické, zoologické a geografické realitě, neřešil. V mnoha případech ji ani neměl, jak ověřit. Proto se v daleké cizině mohlo vyskytovat téměř cokoli. Dokonce i mucholapky schopné pozřít dospělého člověka nebo tvor podobný jakémusi prehistorickému plazu, který se živí lidmi a jejich krví.

První z těchto případů se vyskytuje v povídce od Arthura Conana Doyela *Američanův příběh*. Jedná se o druh masožravé rostliny s upířími sklony, která pomůže k překvapivému rozuzlení tohoto krátkého příběhu.

Intradiegetický vypravěč Jefferson Adams poskytne svým posluchačům v pokoji, kde se schází zpola literární společnost, informace o této neuvěřitelné rostlině. Jde se o mucholapku rodu *dionea muscipula*. Avšak není to ledajaký představitel svého rodu! Jefferson Adams o něm říká:

„No, a tydlecty mucholapky sem viděl v Arizoně s listama dva až tři metry dlouhejma a trnama nebo zubama dlouhejma třicet centimetrů a víc, takže by klidně mohly -, ale sakra, беру to ňák moc rychle!“¹⁷⁸

Co by taková rostlina mohla udělat (a udělala), to se čtenář dozvídá na konci příběhu:

„Jeden z velkejch listů tý mucholapky, kterej byl předtím zavřenej a dotejkal se země, se ve svejch pantech začal pomalu rozvírat. A vevnitř toho listu ležel jak dítě

---

¹⁷⁶ O původu druhů. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 28. 2. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/O_p%C5%AFvodu_druh%C5%AF

¹⁷⁷ Charles Darwin. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 8. 3. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Charles_Darwin

¹⁷⁸ DOYLE, Authur Conan. Američanův příběh. In: *Upířské příběhy*, s. 10.

*v kolíbce Alabama Joe. Ty velký trny mu v noci pomalu probodávaly srdce, dyž se list nad ním zavíral. Bylo vidět, že se snažil vyřezat ven, protože měl v ruce svůj loveckej nůž a ten tlustej masitej list byl prořízlej. Ale nestačil to, protože ho list dřív zadusil.*¹⁷⁹

Ve druhém případě je zvláštním upírem tvor z povídky Philipa Robinsona *Poslední upír*. Tento živočich podobný prehistorickému plazu s křídly je údajně známý u domorodého indiánského kmene Zaporu, sídlícího poblíž Amazonky, jako Arinchi – neboli Upír. Tento Upír, sídlící v jeskyni a přijímající lidské oběti, vzhledově odpovídá skutečné senzaci objevené na poli vědeckého bádání.

Posvítíl jsem si proto přímo tím směrem a spatřil jsem, že tam na jakési kamenné římse sedí nějaký tvor s hlavou připomínající obrovského šedého psa. Oči měl velké, jako by patřily krávě.

*Tvar jeho těla jsem neviděl, když jsem na něj ale upřel oči, postupně jsem začal rozeznávat dvě obrovská netopýří křídla, roztažená do maximální šíře, jako by netvor balancoval na špičkách a byl připravený vzlétnout. A tak se také stalo. Sotva jsem si totiž uvědomil, že to, co vidím, je nějaký obrovitý netopýří plaz, jaké věda zná jen z předpotopních dob, a celým mým tělem otřásl šok při pomyšlení, že jsem našel skutečný žijící exemplář předpokládaně vyhynulých diluviálních ptakoještěřů, zvedla se ta příšera do vzduchu a v příštím okamžiku na mne zaútočila.*¹⁸⁰

Pokud jde o to, jak se Upír živí, pojednává o tom tato pasáž z profesorových zápisků:

*Když se krmí, je na něj příšerný pohled. Zahákne spáry na křídlech do sebe a přikrčí se nad tělem oběti. Hlavu zasune pod křídla, takže ji není vidět. Oběť se ale ani nehne, jen co se jí upír dotkne, jako by ochrnula. Když se křídla spojí, zavládne naprosté ticho, je slyšet jen skřípění zubů na kostech.*¹⁸¹

---

¹⁷⁹ DOYLE, Authur Conan. Američanův příběh. In: *Upírské příběhy*, s. 15.

¹⁸⁰ DOYLE, Authur Conan. Parazit. In: *Upírské příběhy*, s. 99.

¹⁸¹ DOYLE, Authur Conan. Parazit. In: *Upírské příběhy*, s. 102.

4.12 Nevinná

Ačkoliv je devatenácté století stoletím spiritismu a víra v duše mrtvých, které se mohou skrze médium spojit s živými, byla v tomto období doslova módní záležitostí, jiné víry už byly dávno *passé*. Staly se z nich pouhé pověry, kterým mohli věřit už jen lidé žijící na vsích, daleko od rozrůstajících se měst a jejich kultury. Víra v existenci upírů k těmto pověrám rozhodně patřila.

Ještě v osmnáctém století byla víra v upíry natolik samozřejmá, že se fenoménem vampyrismu zabývali četní theologové a vzdělanci.¹⁸² Například v německém prostředí proběhla od třicátých let diskuse na toto téma, do níž přispěla řada vzdělců svými názory. Mnoho z nich se stavělo k tomuto fenoménu velmi skepticky a racionálně. Objevil se například názor, že upír ve skutečnosti není mrtvý, nýbrž pouze předčasně pohřbený, kterému se podařilo dostat z hrobu. Podle jiné teorie byl vampyrismus následkem účinku nějakého velmi silného jedu. Zazněl i názor, že za vším stojí kravský mor. Venkované, kteří požili maso z nakaženého dobytka, pak mohli trpět halucinacemi a vidět upíry.¹⁸³

Víra v upíry však přece jen ještě v jisté formě přežívala. Důkazem toho je teorie Johanna Heinricha Zopfa, podle níž „vampyrismus je dílem d'áblovým, avšak připouštějícího, že upíry se mohou stát zlé bytosti, jež právě d'áblův zásah učiní ne-mrtvými a nebezpečnými.“¹⁸⁴

Giuseppe Maiello tvrdí, že „oficiální postoj římskokatolické církve vůči vampyrismu vždy kolísal mezi více či méně vyhraněným skepticismem a „démonickou“ interpretací. Podobně jako v politice, i na poli theologie nakonec převládl důsledný skepticismus, příznačný pro racionalistickou a osvícenskou vládnoucí třídu nastoupivší po krutém období tzv. „honu na čarodějnice“; tento skeptický názor se do dnešních dnů rozšířil prakticky ve všech vrstvách společnosti.“¹⁸⁵

V roce 1749 pak papež Benedikt XIV. prohlásil ve svém traktátu *De servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione*, že nikdy nebyly doloženy žádné přesvědčivé důkazy, které by mluvily pro existenci vampyrismu. A že tedy jde o „šalebné představy fantazie.“¹⁸⁶

---

¹⁸² MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 31.

¹⁸³ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 32.

¹⁸⁴ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 32 - 33.

¹⁸⁵ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 33 - 34.

¹⁸⁶ MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, s. 34.

V devatenáctém století, které již bylo schopno díky svým vědeckým (a hlavně lékařským) objevům vysvětlit nejrůznější jevy doprovázející smrt a pohřbívání, v podstatě nikdo nevěřil. To samozřejmě ovlivnilo podobu zábavné literatury s upířími náměty. Nejen, že se stala oblíbenou, protože se u ní čtenáři mohli bát tím bezpečným způsobem, který jim byl poskytnut vědomím, že jim samotným nic nehrozí¹⁸⁷ – jelikož žádní upíři neexistují. Ale také se v ní mohly odrazit výše zmíněné skeptické postoje.

Dokladem toho je povídka o domnělém upírovi od Elizy Lynn Lintonové *Osud madam Cabanelové*. Hrdinkou tohoto příběhu je racionálně smýšlející moderní žena z Anglie, která se provdá do zapadlé francouzské vísky Pieuvrot.

Tato vesnička a obyvatelé v ní žijící, jsou představeni takto:

*Do vesničky Pieuvrot v Bretani ještě nedolehl pokrok, ani věda ji neosvítla. Žili tam lidé jednoduší, nevědomí a pověřiví a o vymoženostech civilizace věděli stejně málo jako o její vzdělanosti.*¹⁸⁸

Oproti nim je Fanny Cabanelová diametrálně odlišná - a pro tyto zaostalé vesničany tím pádem děsivá. Proto jí také říkají „La beauté du diable! neboli Ďáblova krása“¹⁸⁹. Kromě toho, že se liší vzhledem i povahou, zaujímá také zcela jiné postoje k pověrám. To velmi výstižně ilustruje tato ukázka:

„Ty čarodějnice, ty jsi očarovala našeho dobrého pána, a živiš se naší krví, ty upírko! Nemáme snad o tom důkaz přímo před očima? Jen se podívej na svá ústa – prokletá broucolaque. A tady leží tvá oběť, která tě ve smrti obviňuje!“

*Fany se opovrživě zasmála: „Na takové hlouposti nebudu odpovídat,“ prohlásila a zvedla hlavu. „Jste dospělí, nebo děti?“*¹⁹⁰

Tento přístup jí bohužel nakonec stojí život. Považuje obyvatele Pieuvrotu za malé děti, protože jí jejich silná pověřivost přijde neuvěřitelná. Tudíž není schopna rozpoznat včas nebezpečí, které pro ni představují.

Čtenář sympatizující s nespravedlivě obviněnou a odsouzenou Fanny Cabanelovou, měl již nějakou dobu daleko blíže k ní, než k nevědomým Pieuvrotanům.

---

¹⁸⁷ KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*, s. 188 - 189.

¹⁸⁸ LINTONOVÁ, Eliza Lynn. *Osud madam Cabanelové*. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 76.

¹⁸⁹ LINTONOVÁ, Eliza Lynn. *Osud madam Cabanelové*. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 78.

¹⁹⁰ LINTONOVÁ, Eliza Lynn. *Osud madam Cabanelové*. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 89.

5 Člověk

Ve dvacátém století pozvolna začíná krystalizovat nový druh upíra, který svého vrcholu doroste ve století následujícím. S módou spiritismu postupně odchází i upír-smrtelník, jakého představovala například slečna Penclosová nebo Octavius Gaster. Veškerá pozornost se začne soustředit kolem nemrtvého. Ten se však změnil. Z ploché postavy se (povětšinou) stává postava plastická, tj. taková, která disponuje velkým množstvím rysů. Některé z těchto rysů přitom mohou být konfliktní, či protikladné. Jejich chování již není předvídatelné a typizované.¹⁹¹

Jak tato definice napovídá, objeví se v upírově vnitřním světě konflikty. Na jedné ze stran bude stát netvor, jak jsem ho představila výše, na té druhé potom probouzející se člověk. Ten se bude stále urputněji hlásit o slovo, až nakonec zvítězí a zatlačí netvora do pozadí. S tímto vítězstvím se však nespokojí. Stupňuje své lidství, až se počátkem jedenadvacátého století stává lidštějším a lepším, než většina smrtelníků.

---

¹⁹¹ CHATMAN, Seymour. *Příběh a diskurz: Narativní struktura v literatuře a filmu*, s. 138.

5.1 Tak trochu jiný člověk

Upír na začátku dvacátého století započíná svou dlouhou cestu zpět k člověku. Po mnoha stránkách u něho dojde k výrazným změnám, z nichž některé jsou pro něho významnější než jiné. Tou nejspíš vůbec nejvýznamnější je fakt, že upír začíná projevovat kladné emoce. Tím se – napřed pozvolna, později však velmi razantně – mění jeho postavení v rámci fikčního světa a konatelské sestavy. Do dvacátého století zkrátka upír vstupuje v podobě hraběnky Sáry, nelítostné nestvůry, které záleží jen na sobě samé a na ukojení vlastních potřeb, jimž padají za oběti nevinní obou pohlaví a nejrůznějšího věku. Nikdo před takovým upírem není v bezpečí, proto musí být zničen. Avšak upír, který z tohoto století vystupuje, je už zcela proměněný. Bere na sebe podobu Eleny Gilbertové, středoškolačky, kterou žádná upíří kletba, ani sama smrt nemůže připravit o lidství. Upír zůstává v mnoha aspektech stejný – stále saje krev, má problém s denním světlem atd. – přesto se v jádru mění. A právě emoce v tom sehrávají velkou roli.

První známka chystané proměny může být vyčtena v již v povídce *Luella Millerová*, která vyšla roku 1903, tedy jen tři roky po *Sárině hrobce*. Luella Millerová představuje upírku, která se neživí krví, ale životní silou ostatních. Svě oběti očaruje a „donutí“ je milovat ji. V důsledku toho jsou pro ni (a za ni) schopny udělat cokoliv. Tato jejich nezdravá oddanost končí do roka neštěstím. Luella je vyčerpá k smrti. Co je však v tomto případě zvláštní, je postoj samotné upírky k tomu, čeho se na ostatních dopouští. Lydia Andersonová, stará žena, která o Luelle vypráví, z ní získala pocit, že tato upírka možná vůbec nerozumí tomu, co ostatním způsobuje. Na jednom místě v příběhu se Lydia rozhodne Luellu konfrontovat:

„... Umře zrovna tak jako Erastus a Lily a vaše teta Abby. Vy ji zabijete stejně tak jako je. Já nevím, co to ve vás je, ale jako kdybyste s sebou přinášela prokletí. Zabijete každého, kdo je takový hlupák, že mu na vás záleží a stará se o vás.“

Zírala na mě celá bledá.

„A Maria není jediná, koho zabijete. Nakonec zabijete i doktora Malcolma.“

Celá se zapálila. „Toho rozhodně nezabiju,“ vyhrkla a rozplakala se.

„Ale ano!“ vykřikla jsem. [...] Řekla jsem jí, [...] že je strašná ženská – a to taky byla, ale poslední dobou si někdy kladu otázku, jestli to vlastně věděla, jestli nebyla jako malé děcko s nůžkami v ruce, které kdekoho pořeže a přitom neví, co dělá.¹⁹²

Zdá se, že Luella skutečně žije v představě, že jí lidé musejí sloužit, avšak možná si plně neuvědomuje, že je to právě ona, kdo z nich vysává životní energii a připravuje je tak o život. Snad i přechovává nějaké city k doktoru Malcolmovi, stejně jako je možná chovala i k zesnulému manželovi Erastovi. Nad případnou láskou zde však stále ještě vítězí sobectví.

Podle Doležela jsou emoce mocnými motivacemi interakce, které „jeví pozoruhodnou dynamiku: objevují se a mizí a jejich intenzita může výrazně kolísat. Změny v předmětech a v intenzitě emocí jsou rozhodující události v životní historii osoby, vedoucí k podstatným změnám průběhu jejího konání.“¹⁹³

Přesně tak je tomu u rytíře Futaina, hlavního upířího protagonisty Kuttnerova příběhu s později často napodobovaným názvem *Já, vampýr*. Rytíř Futain nemilosrdně vysává své oběti až k smrti – do té doby, než se setká s Martovou přítelkyní a herečkou Jean Hubbardovou.

Pierre Futaine na ni zíral s jemně pootevřenými ústy. „Sonya,“ zamumlal skoro neslyšně.

Potom to zopakoval jako otázku. „Sonya?“

Představil jsem je. „Nejmenuji se Sonya, bohužel.“

Rytíř potřásl hlavou a v jeho černých očích se zalesklo něco podivného.

„Znal jsem kdysi podobnou dívku,“ řekl tiše. „Velmi podobnou. Je to zvláštní.“¹⁹⁴

Již je jasně patrné, že lhostejný a chladný upír prochází nějakou změnou. Tato změna, která se v jeho nitru udála, když spatřil Jean Hubbardovou, výrazně ovlivňuje jeho následující činy. Upír napřed zareaguje zcela podle upíří přirozenosti – sobecky a bez nejmenšího ohledu vůči smrtelníkům a tomu, co by považovali za správné.

Netvor se mi podíval do očí a výhružně zavrčel. „Není tvoje. A není to Jean. Je to Sonya.“

Vzpomněl jsem si, jak to jméno zamumlal, když Jean viděl poprvé. V mých očích vyčetl otázku.

---

¹⁹² WILKINOVÁ-FREEMANOVÁ, Mary E. Luella Millerová. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 135 - 136.

¹⁹³ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 79.

¹⁹⁴ KUTTNER, Henry. *Já, vampýr*. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 268 - 269.

„Znal jsem takovou dívku, kdysi dávno. To byla Sonya. Zabili ji... Probodli jí srdce kůlem, v Thurnu. Už je to dávno. Ted', když jsem našel tuhle dívku, která by mohla být jejím převtělením... jsou si tak podobné... se jí rozhodně nevzdám. A nikdo mě k tomu nedonutí.“¹⁹⁵

Futaine se tedy nehodlá Jean za žádnou cenu vzdát. Touží ji ovládnout, přivlastnit si ji a udělat z ní svou nesmrtelnou milenkou. Avšak setkání s touto ženou, tak podobnou zemřelé Sonye, již miloval, prohlubuje změnu, k u něho došlo. Otáčí jeho chování a smýšlení zcela jiným směrem, než Futaine očekával. V lhostejném upírovi po letech vzplála vášeň, jež ho zaslepila a našeptávala mu, aby Jean podrobil stejnému životu, jaký žije sám. Ještě tu noc ale Futaina zavede tato probuzená vášeň na zcela jinou stezku.

„Pořád je... čistá. Nemohl jsem to udělat.“

Ohromeně jsem se na něj podíval s ústy pootevřenými úžasem.

Křivě se pousmál. „Je to tak. Mohl jsem ji proměnit v nemrtvou, jako jsem já sám. V poslední chvíli jsem se zarazil.“¹⁹⁶

Upír se tedy vůbec poprvé rozhodl neuposlechnout svou zvrácenou přirozenost. Nezachoval se jako upír, nýbrž jako člověk. Objevil v sobě pozitivní lidské emoce – a s nimi i lidskou bytost, jíž kdysi dávno býval. Sám říká:

„... Ale nakonec jsem zjistil, že ji nedokážu uvrhnout do pekla, ve kterém jsem sám. Myslel jsem si, že už neumím milovat. Ale kdysi před dávnými časy jsem miloval Sonyu. Kvůli ní, a také proto, že vím, že bych jen znovu působil zlo, nepodrobím tuto dívku své vůli.“¹⁹⁷

Když Futaine takto nechá Marta nahlédnout do svého nitra, zanechává mu klíč k místnosti, v níž má uloženou rakev a v níž přespává. Tím do jeho rukou svěruje svůj život a doufá v jeho ukončení.

Rozhodnutí, k němuž Futaine, upír z roku 1937, po staletích nesmrtelné existence dospěl, připomíná to, jež učinil o celých devadesát let dříve, tedy v roce 1847, upír Varney. Znavený a znechucený životem a tím, kým je, se Futaine vzdává své existence. Láska, kterou cítil k Sonye a kterou po její smrti zatlačil tak hluboko, že na ni téměř zapomněl, vyplouvá znovu na povrch díky náhlému zjevení Jean, dívky tak podobné dávno zesnulé Sonye. Tato láska ho donutí zvážít svůj dosavadní život.

---

¹⁹⁵ KUTTNER, Henry. Já, vampýr. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 284 - 285.

¹⁹⁶ KUTTNER, Henry. Já, vampýr. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 285.

¹⁹⁷ KUTTNER, Henry. Já, vampýr. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 286 - 287.

V důsledku toho pak dochází k rozhodnutí, že již nechce páchat žádné další zlo – nechce už nikoho proměnit v to, čím je sám. Volí proto smrt, aby spolu s ním zmizela i znamení, která zanechal na ostatních. Ti by se po své smrti – nezemřeli by Futaine dřív než oni – stali také upíry. Jeden z nejzákladnějších rysů upírova charakteru je potlačen, až se téměř vytrácí – sobeckost. Futaine je po setkání s Jean přesvědčen, že život upíra nemá takovou cenu jako život smrtelníka. A že je to tedy on, kdo musí zemřít. Snad by ani neměl existovat.

Futainovo obsáhlé vyznání tedy odhaluje čtenáři vše, co potřebuje vědět o mainstreamovém nemrtvém dvacátého a jedenadvacátého století:

1. Nemrtvý si bolestně uvědomuje rozdíl mezi sebou a smrtelným člověkem.
2. Nemrtvého vůbec netěší být tím, kým je. Považuje to za prokletí.
3. Nemrtvý se může rozhodnout potenciální oběť ušetřit.
4. Nemrtvý disponuje pozitivními lidskými city, s kterými se může buď smířit a přijmout je, anebo je zatlačit do pozadí a ignorovat.
5. Pro nemrtvého může existovat na světě něco, co mu připadá důležitější než jeho vlastní existence.
6. Nemrtvý se může chtít dobrovolně vzdát svého života.

Velmi zjednodušeně: upír má možnost volby.

Postava rytíře Futaina, která vyrostla z draculovských základů, se sama stala základem pro nejznámější upíry dvacátého a jedenadvacátého století. Vůbec těmi nejproslulejšími se v minulém století stali Louis de Pointe du Lac a Lestat de Lioncourt.

Louis je Lestatem proměněn v upíra, aniž by po tom toužil. Následně se musí vyrovnávat s tím, čím se stal. A tudíž také s tím, že se jako upír má zmocňovat smrtelných životů. Takovýto dojem v něm zanechá první zabití:

„Pro mě byl zážitek zabití převratný. Takové bylo i sání z Lestatova zápěstí. Tyto prožitky tak převrátily a proměnily můj pohled na všechno kolem mne [...] A to, co jsem v sobě cítil úplně nejhrouběji a ve vztahu ke všemu, dokonce i ke zvuku karet pokládaných jedna za druhou do rovných řad pasiánsu, byla úcta. [...] Nebylo to

pohrdání z nadřazenosti, jen hlad po nových zážitcích, po tom, co bylo krásné a zdrcující jako ono zabití.“¹⁹⁸

O něco dále Louis dodává:

„... a myslel jsem na to, co mě asi čeká v širém světě a v dálkách času, rozhodnut projít tím vším ohleduplně a s úctou a pučit se z každé věci, která by mě tak nejlépe dovedla k věcem dalším. [...] Pochopíte mě, když řeknu, že jsem se nechtěl bezhlavě vrhat do prožitků, že to, co jsem cítil jako upír, bylo příliš silné, abych to promarnil?“

„Ano,“ přisvědčil mladík dychtivě. „Zní to, jako by se to podobalo zamilovanosti.“

Upírovi zazářily oči. „Správně! Je to jako láska,“ zasmál se.¹⁹⁹

Z této ukázky je patrné nejen to, že Louis cítí něco podobného lásce, ale také fakt, že jeho cítění je znásobeno oproti tomu lidskému. Nebere tedy usmrcení člověka na lehkou váhu. Má k životu a k tomu, čím se sám stal, jistou úctu.

Smrtelníci se pro něj nestávají automaticky potravou. To dokazuje jeho zvláštní vztah k Babetě Frenierové, dívce, jejíž bratr padl Lestatovou rukou. Louis svůj vztah k dívce vyjadřuje takto:

„Jenže moje duše toužila poznat Babettu bez nutnosti usmrtit ji, zbavit ji posledního dechu života, poslední kapky krve.“²⁰⁰

Babetta však není vůbec rozdílná od smrtelných postav z upířích příběhů devatenáctého století. Jakmile se přesvědčí, že Louis a Lestat jsou opravdoví upíři, veškerá její náklonnost a pohostinnost je pryč.

„Odstup, Satane!“ vztáhla proti mně ruku. A já jsem před ní mlčky stál, jen jsem na ni upíral pohled stejně jako ona na mne. Nebylo na ní vidět, jestli slyšela Lestata. Její nenávisť mě spalovala jako oheň.

„Proč mi tohle říkáte? Poradil jsem vám snad špatně? Ublížil jsem vám? Přišel jsem vám pomoci, dodat vám sílu. Myslel jsem pouze na vás, třebaže jsem se o vás nemusel vůbec starat.“²⁰¹

I přesto, že ho Babetta začne nenávidět, on nemá žádnou potřebu mstít se jí - nebo jí jiným způsobem ublížit. Naopak. Když se dívka pokusí zapálit ho, ještě ji chrání před Lestatem, který ji za to chce potrestat. Tedy se staví na stranu smrtelníka a dává

¹⁹⁸ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 38.

¹⁹⁹ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 39.

²⁰⁰ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 76.

²⁰¹ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 80.

mu v jistém smyslu přednost před jedincem vlastního druhu. Co ho k takovému jednání vedlo? A jak vnímal nenávisť, které se mu od ní dostalo?

„Musíte chápat, že to, co jsem k Babettě cítil, byla touha komunikovat, silnější než všechny ostatní touhy, jaké jsem tehdy pociťoval – kromě tělesného prahnutí po krvi. Ta touha ve mně byla tak silná, že mi dala pocítit hloubku mé osamělosti. [...] Nyní jsme ovšem byli na hony vzdáleni jakékoli shodě. Pro Babettu jsem byl netvor, a to bylo strašné. Byl bych udělal všechno na světě, abych tento její pocit změnil. Proto jsem jí řekl, že rada, kterou jsem jí dal, byla správná, že ďáblův prostředník by nemohl konat dobro, i kdyby chtěl.“²⁰²

Louis tedy sám sebe v tu chvíli nepovažuje za netvora, ďáblova posluhovače. Je v podstatě osamělým člověkem, který neví, kým doopravdy je:

„Nevím, jestli přicházím od ďábla nebo ne! Nevím, kdo jsem!“ křikl jsem na Babettu hlasem tak silným, až mě téměř ohlušoval. „Mám žít až do skonání světa a ani nevím, kdo jsem!“²⁰³

I když ho vlastní identita mate, ďáblem být nechce. Proto před odchodem Babettě připomíná:

„Pamatuj si,“ řekl jsem jí, „že jsem tě mohl zabít! Nebo nechat jeho, aby tě zabil. Neudělal jsem to. Povídalas, že jsem ďábel. Neměla jsi pravdu.“²⁰⁴

Opět přichází na řadu volba. Ač Louis již není člověk a v určitých ohledech si to více než dobře uvědomuje, stále se domnívá, že smí volit. Disponuje emocemi a bohatým vnitřním světem, stejně jako smrtelníci. Proto se rozhodne (prozatím) nezabíjet lidi, ale živit se raději krysami a jinými zvířaty. Mladík, jemuž Louise poskytuje rozhovor, se ho zeptá, zda rozhodnutí nezabíjet lidi bylo pro něj otázkou morálky nebo estetiky. Louis odpovídá:

„Kdybyste se mě byl zeptal tenkrát, odpověděl bych vám, že to je věc estetiky, protože jsem si přál pochopit smrt po etapách. Smrt nějakého zvířete mi přinášela takovou radost, že jsem jí teprve začínal rozumět, a zkušenost s lidskou smrtí jsem si chtěl nechat až pro zralé chápání. Byla to ovšem záležitost morálky, protože všechna estetická rozhodnutí jsou ve skutečnosti morální.“²⁰⁵

Jeho morálka zkrátka byla jiná, než morálka společnosti. Dokázal smrtelníky milovat, ale zároveň je zabíjet. Představuje postavu, která je sice člověkem, ale zároveň

---

²⁰² RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 82.

²⁰³ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 84.

²⁰⁴ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 85.

²⁰⁵ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 86 - 87.

nezapomíná, že nepřestává být upírem. Louis se ke smrtelníkům i svým nesmrtelným společníkům vztahoval během prožitých desetiletí mnoha způsoby, nakonec však začal vnímat svět takto:

„Když jsem stál na chodníku přede dveřmi hotelu a čekal na kočár, který mě měl odvézt na schůzku s Armandem, viděl jsem lidi, jak se procházejí po bulváru – nepřetržitý dav vyšňořených dam a pánů, kameloty, nosiče a kočí – a náhle se mi objevili v novém světle. Předtím pro mě veškeré umění znamenalo příslib hlubšího porozumění lidskému srdci. Teď pro mě lidské srdce neznameno nic. Nepopíral jsem ho, prostě jsem ho pustil z hlavy.“²⁰⁶

Uvědomuje si tedy velmi bolestně, že i když v sobě má jakousi formu lidství, je daleko spíše nemrtvým. A smířit se s tímto faktem je pro něj velmi bolestné:

„Už jsem se pak vůbec nezměnil. Nic jsem nevyhledával v tom velkém zdroji změn, jakým je lidství. Ani při své lásce a zaujetí pro krásu světa jsem se nesnažil osvojit si něco, co by pak mohlo být zpětně darováno lidstvu. Pil jsem z krás světa, tak jak pije upír. Byl jsem spokojen. Byl jsem plný až po okraj, ale byl jsem mrtvý. A byl jsem neměnný.“²⁰⁷

Přijímá tedy skutečnost, že jeho emoce a citění postupně chladnou, až se stává nezúčastněným pozorovatelem, stojícím opodál. Protože tam je upírovo místo. Upír zkrátka může být lidský, ale opravdovým smrtelníkem není.

Proměnu upíra a jeho vnitřního světa dokonává krátce před sklonkem dvacátého století L. J. Smith se svými *Upířími deníky*. V nich se vyskytuje několik upířích postav, z nichž část odpovídá svým chováním spíše upírům-netvorům. Hlavní upíří protagonisté příběhu však představují spíše Louise, který došel k jiným závěrům. I zde upír prochází podobnými proměnami a vnímá nutnost smířit se s tím, čím se stal. Výsledek je ale jiný. Louis si uvědomil, že nehledě na to, koho bude lovit a jak se bude chovat, stále zůstává upírem, vždy bude jiný – a tomu není úniku. Ale Stefan Salvatore a Elena Gilbertová k tomuto přesvědčení nedochází. Ano, jsou upíry, avšak především jsou lidmi. Pijí možná krev, ale nejsou jiní. I po proměně milují a jsou ochotní obětovat vlastní nesmrtelný život, aby zachránili ty, na nichž jim nejvíce záleží. Pijí krev a získali schopnosti, které dříve neměli, jinak jsou ale stále lidmi.

Stefan Salvatore se po letech v ústraní rozhodl opět žít mezi lidmi. To však vyžaduje, aby se zřekl co největšího počtu upířích rysů, které v sobě nosí.

---

²⁰⁶ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 364.

²⁰⁷ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 365.

Zřekl se temnoty; stíny ponechal za sebou. Zahladil všechna ta minulá léta a začíná znovu – zrovna dnes.

Stefan si uvědomil, že stále ještě drží králíka. Jemně ho položil na lůžko z uschlého dubového listí.²⁰⁸

Začal k němu vysílat zkoumavou myšlenku, aby ptáka prověřil, ale včas se zarazil. Pamatuj na svůj slib, připomněl si. Nepoužívat Síly, dokud to nebude absolutně nutné.²⁰⁹

Pokud to tedy není nutné, nechce být upírem. Má samozřejmě nutkání toužit po krvi smrtelníků. Ta pro upíra stále znamená mnoho. Avšak pokud danou osobu skutečně miluje, dokáže její krvi odolat. Odolat volání krve představuje zkoušku, ve které je možné uspět.

Není to však tak, že by se pouze upír sám považoval za člověka. Tento postoj k němu zaujímají i někteří smrtelníci. Stefan Salvatore navštěvuje střední školu jako každý jiný chlapec. Najde si tam přátele, kteří ho neopustí ani poté, co se o něm dozvědí pravdu. Stejně tak to má Elena. Ani ona není kvůli svému upírství zavržena.

Když svým přítelkyním Meredith a Bonnie sdělí, že se stala upírem, reaguje Bonnie takto:

„Ne. Ne, prosím nechod.“ Bonnie se obrátila zpět stejně rychle, jako se předtím odvrátila a vrhla se Eleně do náručí. „Omlouvám se, Eleno; promiň mi to. Je mi jedno, čím ses stala; jsem ráda, že jsi zpátky. Bez tebe to bylo hrozné.“ Teď už doopravdy vzlykala.²¹⁰

Smrtelník zde tedy vkládá důvěru v upíra, přijímá ho takového, jaký je. Od této chvíle spolu upíři a smrtelníci mohou žít. Alespoň v jistých – a vůbec ne ojedinělých – případech ano. Jejich vzájemné soužití může být potvrzeno i tak intimní zkušeností, jako je dobrovolné odevzdání vlastní krve. Takto Elena, ještě jako smrtelnice, nabízí svou krev Stefanovi:

„Není třeba mě k něčemu nutit,“ řekla Elena. Cítila teď, jak jí srdce splašeně bije; v zápěstích, v loketních jamkách... i na hrdle. „Už jsem se rozhodla, Stefane,“ řekla jemně a spoutávala ho pohledem. „Chci to.“

Ztěžka polknul. „Nevíš, o co mě žádáš.“

---

²⁰⁸ SMITH, L. J. *Upíří deníky: Probuzení*, s. 11.

²⁰⁹ SMITH, L. J. *Upíří deníky: Probuzení*, s. 11.

²¹⁰ SMITH, L. J. *Upíří deníky: Zášť*, s. 60.

„Myslím, že ano. Vyprávěl jsi mi, jak to bylo s Katherine, Stefane. Chtěla bych, aby to tak bylo i s námi. Nemyslím tím, že bych chtěla, abys mě změnil. Ale můžu ti trošku dát, aniž by se to stalo, že? Já vím,“ dodala ještě tišeji, „jak moc jsi miloval Katherine. Ale ona je dávno pryč a já jsem tady. A já tě miluji, Stefane. Chci být s tebou.“²¹¹

---

²¹¹ SMITH, L. J. *Upíří deníky: Probuzení*, s. 185.

5.2 Lhostejný Bůh

Prokletí již nepochází od Boha. To však neznamená, že Bůh nemá ve světě upíra své místo. Je tomu právě naopak. Louisova i Lestatova nesmrtelnost se z velké části otáčí kolem jejich ambivalentního vztahu k Bohu. Bůh byl součástí jejich smrtelného života a je součástí i toho nesmrtelného. Očekávají, že jím budou nenáviděni a zavrženi, nemají pro to však žádných důkazů. To jen prohlubuje jejich zmatení nad vlastní identitou. Necítí se ani tak Bohem odvržení, jako zrazení, jelikož je k jejich existenci Bůh zcela lhostejný. Nenamáhá se s jejich zničením. Ponechává je jejich mizérii. Bůh zkrátka mlčí. Stejně jako Satan.

To je něco, v co Děti noci odmítají uvěřit. Něco, za co se jim Lestat vysmívá:

„Kvůli své troufalosti sešlete na nás všechny hněv boží,“ ozval se chlapec. Byl ze všech nejmenší a nemohlo mu být víc než šestnáct, když se stal upírem. „Z marnivosti a zlovolnosti neuznáváte Cesty temnoty. Žijete mezi smrtelníky! Vstupujete do míst světla.“

„A proč to neděláte také?“ zeptal jsem se. „Máte se snad odebrat do nebe na bílých křídlech, až vaše období kajivosti skončí? To je to, co vám Satan nasliboval? Spasení? S tím bych, být vámi, nepočítal.“

„Za své hříchy budete svrženi do pekelné jámy!“ vyhrožovala jedna z těch ostatních, maličká babizna. „Už nebudete mít žádnou moc páchat zlo na zemi.“

„Kdy k tomu má dojít?“ otázal jsem se jí. „Už půl roku jsem tím, čím jsem. Ani Bůh, ani Satan mě netrápili! To vy mě otravujete!“²¹²

K tomuto zjištění se pojí i další. Jelikož je Bůh lhostejný, mění se i staré pořádky. Zbraně, které Bůh smrtelníkům poskytl k boji s upíry, pozbývají své moci. Hostie, kříže, vše posvěcené – nic z toho již smrtelníka nemůže před nemrtvým ochránit. A upíři to moc dobře vědí:

„Chtěl jsem se zeptat... Ružence přece mají kříž, že?“

„Ach, ty povídačky o kříži!“ mávl rukou upír. „Máte na mysli to, že se údajně bojíme kříže?“

„Myslel jsem, že na něj nemůžete ani pohlédnout.“

„Nesmysl, příteli, holý nesmysl! Můžu hledět na všechno, na co mám chuť se dívat. A já se docela rád dívám právě na kříže.“

---

²¹² RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 192.

„A co pověsti o klíčových dírkách? Že se můžete... proměnit v páru a protáhnout se úzkou škvírkou?“

„Kéž bych to uměl,“ zasmál se upír. „To by bylo opravdu rozkošné. Moc rád bych se uměl protáhnout klíčovými dírkami jakéhokoli druhu a cítit lechtání jejich zvláštních tvarů. Ne,“ zavrtěl hlavou, „to jsou..., jak tomu teď říkáte..., kecy?“

Mladík se musel proti své vůli zasmát, hned však zase zvažněl.

„Nesmíte být vůči mně tak plachý,“ napomenul ho upír. „Copak se děje?“

„Tvrzení o propíchnutí srdce kůlem.“ Mladík se lehce začervenal.

„Totéž. Ke-cy.“²¹³

---

²¹³ RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem*, s. 28 - 29.

5.3 Stále prokletý

Upír je znovu představován jako prokletý. Avšak není již prokletý stejným způsobem, jako byl v devatenáctém století – tedy z rozhodnutí Božího. Jeho prokletím již není to, že se musí živit na ostatních, že je jiný a nesprávný. S tím se dokáže do jisté míry smířit. Největším neštěstím se mu stává prostý fakt, že neumírá.

To však upír začne pociťovat až po nějaké době své existence, jak Armand vysvětluje Lestatovi, když rozpustí Děti noci.

„Žij mezi smrtelníky a s ubíhajícími roky tě doženou k šílenství. Být svědkem, jak jiní stárnou a umírají, jak království povstávají a padají – a ztrácet všechno, čemu rozumíš a chováš v lásce – kdo to může vydržet? Dožene tě to k zuřivosti idiota a k zoufalství. Tvůj nesmrtelný druh, to je tvá ochrana, tvé spasení. Což nevidíš, že jím jsou pradávnné způsoby které se nikdy nezměnily?“²¹⁴

Upír se tedy stává svědkem proměn, které hýbou světem. Jeho samotného se však netýkají. Vše pomíjí, jen on ne. Nakonec vždy ztrácí víc než získává. A záchranou mu mohou být jen jeho druhové. Ti jediní mohou představovat alespoň trochu stálý bod v jeho životě. Protože oni se také nemění.

---

²¹⁴ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 208.

5.4 Nutná smrt

K tomu, aby byl upír-netvor smazán z povrchu zemského, postačovala jeho smrt. Nyní se však objevuje nový námět. Již nestačí zničit upíra – nyní musejí být zničeny i jeho oběti, aby doopravdy pominula jeho moc a vliv.

Tento námět je patrný třeba v povídce *Luella Millerová* Mary E. Wilkinsonové-Freemanové. Luella, kterou všichni opustili, nemá, komu by nadále sála životní energii. Začne tedy scházet jako její oběti. Nakonec umírá. Předtím však ještě stihne částečně polapit svou poslední oběť, vypravěčku Lydiu Andersonovou. Krátce na to, co upírka skoná, se Lydia, jež nepodlehne Luelle úplně, stane svědkem tohoto výjevu:

*Viděla jsem Luellu Millerovou a Erasta Millera a Lily a tetu Abby a Marii a doktora a Sarah. Všichni vycházeli ze dveří a všichni kromě Luelly v měsíčním světle bílé zářili a všichni jí pomáhali, takže mezi nimi skoro jako by letěla. Pak to všechno zmizelo.*²¹⁵

O mnoho let později naleznou jednoho večera starou Lydiu Andersonovou před dveřmi Luellina domu mrtvou. A den nato dům vzplane a shoří až do základů.

Luellina duše a duše jejích obětí sice odešly již dávno, ale poslední stopy a památky po této nebezpečné ženě setrvaly, dokud nezemřela i Lydia.

V povídce Maurice Renarda *Rendez-vous* se nadané médium a hypnotizér, který je zároveň vypravěčem, zamiluje do ženy svého přítele, krásné Giletty. Tuto ženu omylem zhypnotizuje, když odmítne jeho vyznání lásky. Vypravěč toho zneužije a přikáže jí, aby za ním přesně ve stanovený den a hodinu docházela. Giletta, která si ani neuvědomuje, že byla zhypnotizována, se tak jednou týdně stává jeho milenkou. Záhy však umírá při operaci slepého střeva.

Vypravěč brzy na to zjišťuje, že příkaz, který jí udělil, s její smrtí nepozbyl platnosti. Giletta ve stanovený den vstává z hrobu a přichází za ním. Zoufalý vypravěč je odhodlán tomuto zabránit za každou cenu:

*Když se sebou skoncuji, stane se tak zajisté proto, aby toutéž ranou zmizela i ona, ta věc...*²¹⁶

Zabiji se ještě z jiného důvodu – poslouchejte dobře – protože chovám pevnou naději, že se svou vůlí zároveň zničím tuto část její bytosti, kterou jsem vpašoval do

²¹⁵ WILKINSONOVÁ-FREEMANOVÁ, Mary E. Luella Millerová. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 139.

²¹⁶ RENARD, Maurice. *Rendez-vous*. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 141.

*Gilettina těla a která stále živa ji v těchto dnech ovládá a na čas jí propůjčuje hrůzně jasnovidnou duši.*²¹⁷

Tento příběh je specifický v tom, že se zde v podstatě vyskytují dva upíři. Jedním z nich je vypravěč, který silou své mysli donutí ženu svého života vstávat z hrobu. A druhým je sama Giletta, která se posmrtně vrací, aby byla jeho milenkou. Aby po nich a jejich zvráceném vztahu na světě nezbyla žádná stopa, musejí oba zemřít. Jen tím se navzájem osvobodí.

---

²¹⁷ RENARD, Maurice. Rendez-vous. In: *Upíři, démoni & spol.*, s. 176 - 177.

5.5 Nová společnost

Anne Riceová a její *Upíří kroniky* přinesly čtenáři možnost setkat se s vypravěčem upírem – a tedy nahlédnout do jeho nitra v rozsahu, který byl do té doby nevídaný. Spolu s tím ale přichází ještě něco: možnost nahlédnout také do interakce mezi upířími postavami. Něčeho podobného byl čtenář sice svědkem již při čtení Stokerova *Draculy*, avšak nikoli v takové míře. Fikční svět *Draculy* byl stále více soustředěný na smrtelné postavy, které se v něm pohybovaly. A ačkoliv měl doktor Van Helsing obširné znalosti o upírech, jednalo se vesměs pouze o poznatky, které měly smrtelníkovi poskytnout „návod“, jak nemrtvého zničit. Upíří svět nikoho ze smrtelníků nezajímal. Stejně tak interakce mezi upíry. To se v *Upířích kronikách* mění. Jejich fikční svět je v podstatě celý světem upírů. Je plný jejich motivací, konání, interakci. Smrtelníci ustupují do pozadí.

Všechny společnosti dávají vzniknout jistým společenským reprezentacím. Doležel říká, že „existence skupin a společenských organizací ve světě s více osobami dává vznik kolektivnímu vědomí.“²¹⁸ Kognitivní formou tohoto kolektivního vědomí je společensky založené vědění, které Doležel nazývá společenskými reprezentacemi.²¹⁹ Pod termínem společenské reprezentace zahrnuje např. tyto kognitivní systémy: jazyk, kulturní archetypy, rasové a národnostní postoje, náboženské víry, ideologie a vědecké poznatky.²²⁰

Tyto společenské reprezentace existují i v upířím světě. Jelikož upíři bývali smrtelníky, přebírají zcela samozřejmě i reprezentace, které si osvojili během lidského života. Upíři však vytvářejí vlastní společenství, proto se přidávají i reprezentace, které této skutečnosti odpovídají. Může ale také dojít k nejrůznějším méně či více rozsáhlým modifikacím. Není pak velkým překvapením, že upíři mají stejně jako lidé tendenci vytvářet instituce, které takové reprezentace nějakým způsobem stvrzují a potvrzují. Jednou z nich je upíří uskupení Děti noci.

Lestat, který si vždy byl vědom, že není jediným upírem na světě, se s Děťmi noci setkává poprvé v Paříži, přibližně půl roku po své proměně. Mezi ním, jeho matkou Gabrielle (tu také proměnil v upírku) a touto náboženskou sektou dojde po nějaké době k fatálnímu konfliktu. Lestat, jehož stvořitel Magnus zanechal po proměně samotného a nepoučeného o upířích záležitostech, žil tím způsobem, který mu připadal přirozený.

---

²¹⁸ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 109.

²¹⁹ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 109.

²²⁰ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 109.

V podstatě žil pouze jako trochu odlišný smrtelník. A to je pro Děti noci naprosto nepřijatelné. Proč?

To mu členové Děti noci sdělují poté, co ho unesou z katedrály Notre Dame na hřbitov des Innocents, pod nímž sídlí. Vyčítají mu:

„Libuje si v pohodlí domova, což je přísně zakázáno [...] Vstupuje do samotných paláců smyslných požitků a tam se mísí mezi smrtelníky, zatímco oni se věnují hudbě! Zatímco tančí!“²²¹

„Proč zrovna ty,“ tázal se naléhavě, „jenž máš opovážlivost pohybovat se po jejich ulicích, lámat jim zámky, nazývat je jmény, ty, jemuž oni češou vlasy, zkoušejí šaty, aby ti padly, ty, jenž hraješ karty u jejich stolů, podvádíš je, objímáš, piješ jejich krev pouze několik kroků od míst, kde se jiní smrtelníci smějí a tančí, ty, který se vyhýbáš hřbitovům a vpadneš z krypty před oltářem do prostor kostela, ty bezohledný, arogantní, nevědomý a přezíravý – mně máš něco vysvětlovat? Na to mi odpověz!“²²²

Do chvíle, než se Lestat v Paříži objevil, žili tamní upíři podle jistých pravidel. On je však svým chováním porušuje a popírá. Tím se nejen jeho osobní přesvědčení dostávají do konfliktu s těmi, která mají členové Děti noci, ale také je silně nabourává.

Armand, upíří chlapec, který má Děti noci na starosti, Lestata poučí o pravidlech, podle nichž upíři žijí.

„... po tomto světě chodíte jako všichni ďáblové tvorové z Boží vůle, abyste přiměli smrtelníky trpět pro jeho Božskou slávu. Z Boží vůle můžete být i zničeni, jestliže se budete rouhat, a budete vrženi do kotlů pekelných, neboť jste všichni zatracené duše a vaše nesmrtelnost vám je dána pouze za cenu utrpení a mučení.“²²³

„Po všech těch staletích, kdy jsme kradmo kořistili na tomto velkoměstě a dařilo se nám vyvolávat jen tichý šepot o naší velké moci. Jsme pronásledovaní, jsme tvorové noci, kteří mají žít strach lidských bytostí, ne žádní řádící démoni.“²²⁴

„Tyto zásady kultu [...] existují už od počátku času. [...] Od dnů starověku náš druh existoval a proháněl se v městech lidí, kořistil v nich během nocí, jak nám přikázal Bůh i ďábel. Jsme Satanovi vyvolenci, a ti, kteří byli do našich řad přijati, se musel nejprve prokázat stem zločinů, než obdrželi Dar temnoty – nesmrtelnost. [...] Právě jim bylo uloženo dodržovat Pravidla temnoty, mezi něž patří: Žít mezi mrtvými, protože jsme sami mrtví. Navracet se vždy do vlastního hrobu nebo nějakého, jenž se mu velice

²²¹ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 196 - 197.

²²² RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 205.

²²³ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 198.

²²⁴ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 199.

podobá. Vyhybat se místům světla, odlákávat oběti ze společnosti jiných smrtelníků, aby prožily úzkostnou smrt na strašidelných místech, která nejsou posvátná. Navždy velebí Boží moc, ctít křížek zavěšený na krku i Svátost oltářní. Nikdy nevstupovat do chrámu Páně, jinak bude následovat Jeho náhlý zásah, jenž opovážlivce zbaví síly, uvrhne jej do pekel, čímž ukončí jeho vládu na zemi v mukách plamenů.²²⁵

Protože Lestat nikdy žádná z těchto pravidel nepoznal, nemohl se jimi řídit, a tudíž ani přijmout za svá.

Nesmrtelný život tak, jak ho žijí Děti noci, nejen, že Lestatovi nic neříká, ale zdá se mu směšný, zaostalý a naprosto nepřijatelný. A dá to jasně najevo.

„Celá tahle filozofie – a všechno co je s ní spojené, jsou založeny na lži. A vy se strachy krčíte jako nevědomí vesničané. V pekle jste se ocitli z vlastní vůle a jste svázáni řetězy daleko pevnějšími než ten nejhanebnější smrtelník. Chcete nás trestat, protože my to neděláme? Následujte našeho příkladu právě proto, že to neděláme!“²²⁶

Radí jim:

„Jděte se umýt do Seiny, oblečte se jako lidské bytosti – pakliže si dokážete vzpomenout, jak se to dělá – a pátrejte po kořisti mezi lidmi, jak se to od vás zela zjevně očekává.“²²⁷

Nakonec je seznámí s vlastním pohledem na věc, jímž se mu podaří zcela a navždy kult rozložit.

„Jestliže se tolik obáváte Boží moci, [...] potom vám nejsou neznámá učení církve. Musíte vědět, že formy dobra se s dobou mění, ale že existují svatí pro všechny doby pod nebem. [...] Ale jak se měnil svět, změnili se i svatí. Čím jiným jsou teď než poslušnými jeptiškami a kněžími? Staví nemocnice a sirotčince, ale nepovolávají anděly, aby poráželi armády nebo krotili divoké šelmy [...] Zřejmě tomu tak je i se zlem. Mění svou formu.“²²⁸ [...] Zapomeňte na ně na okamžik a pokuste se představit si mou krásu a mou moc. Pokuste se vidět zlo, které představuju. Šmíruju svět v oblečení smrtelníků – já, nejhorší z démonů – stvůra, která vypadá přesně jako každý jiný.“²²⁹

Děti noci byly k únosu Lestata a Gabrielle (a nenávisti k nim) motivovány společenskými reprezentacemi, s kterými žily v souladu. Jejich přijetí coby pravdy, jejich víra v ně – to ovlivňovalo celý jejich nesmrtelný život. Určovalo to, kým budou.

²²⁵ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 203.

²²⁶ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 198.

²²⁷ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 200.

²²⁸ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 206.

²²⁹ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 207.

A byly upíry-netvory. Obludami vylézajícími za noci z hrobů, ohrožujícími a děsícími lidi k smrti. Upíry, kteří už nejsou lidmi, a proto s nimi nemohou žít.

Víra v tyto společenské reprezentace převážnou část členů Děti noci motivuje k potřebě Lestata a Gabrielle za jejich provinění potrestat smrtí. Jejich požadavky na zničení dvojice jsou doprovázeny silným náboženským zanícením. Avšak dva nejvyšší upíři, kteří mají udržování kultu na starosti, již dávno nevěří ve správnost tohoto učení. Žena, již Lestat nazývá starou královnou upírů a jež je podle ostatních šílená, je nadšená ze změny, která se chystá. Na starém pořádku jí v nejmenším nezáleží. A Armand, který v něj kdysi věřil, se ho nyní vzdává, protože veškerá jeho víra v kult je již dávno pryč. Armandovi tedy nezbývá, než přijmout skutečnost, že kult, který po staletí fungoval a strukturoval upíří společnost, je v troskách a nemůže být nadále udržen při životě. Proto říká:

„Pro mé děti je konec [...] Skončeno a učiněno jest! Teď vědí, že se mohou odvážit na toto všechno nedbat. Na to, o nás svazovalo dohromady, dodávalo nám sílu vydržet jako zatracenci! Na zásady kultu, která nám tu poskytoval ochranu.“²³⁰

Armand vyslovuje ještě jednu důležitou informaci o Lestatovi:

„On si vůbec žádná omezení neuvědomuje, tak je tak nemá.“²³¹

Potvrzuje tak, že veškeré společenské reprezentace jsou právě tím, čím jsou – jen společenskými reprezentacemi. A jako takové se mohou měnit i zanikat. Taková skutečnost je však pro upíra, jež musí žít navždy, velmi bolestná. Společenské reprezentace a kolektivní emoce udržují společnost pospolu, dělí svět na „my“ a „oni“²³². Děti noci, ač to byla organizace zastaralá a silně omezující, pomáhala upírům najít své místo ve světě, definovat, kdo jsou. Poté, co se rozpadnou, nezbývá upírům, než hledat identitu novou. Najdou ji coby herci v Divadle upírů, které jim svěří Lestat. Nový způsob života jim poskytne novou identitu. Už nejsou strašidly ze hřbitovů, ale nebezpečným zlem schovaným za lidskou tvář. Upír se zkrátka ve všech směrech přibližuje člověku.

---

²³⁰ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 204.

²³¹ RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat*, s. 205.

²³² DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*, s. 109 - 110.

5.6 Jeden z mnoha

V *Nech mrtvé odpočívat v pokoji* se postava upírky Brunhildy objevuje ve stejném fikčním světě jako postava záhadného čaroděje, který ji vyzvedne z hrobu a vdechne do ní umělý život. Tak se děje už v devatenáctém století. Avšak jedná se v upíří literatuře o ojedinělý případ. V naprosté většině příběhů daného období se upír vyskytuje coby jediný zástupce nějakého nadpřirozeného druhu. Až na konci dvacátého století se toto téma ve vampýří literatuře opět objevuje. A to v *Upířích denících* L. J. Smithové.

Již v prvním díle této série, nazvaném *Probuzení*, se objevuje postava Bonnie McColloughové, středoškolačky a blízké přítelkyně Eleny Gilbertové, která tvrdí, že pochází z čarodějnické rodiny. Své nadání, projevující se postupně během všech čtyř dílů série, údajně podědila po babičce. Je médiem, které dokáže předpovídat budoucnost, nechávat skrze sebe promlouvat jiné, nebo pronášet věštby. Těmito svými schopnostmi se před přáteli nijak netají. Není za ně nikým odsouzena – ba přímo naopak, je přijata taková, jaká je. A protože její talent ostatním pomáhá v boji proti zlu, ztělesněném upíry Katherine a Klausem, je pro něj dokonce oceňována.

V *Upířích denících* se objevuje ještě jeden druh nadpřirozených bytostí – vlkodlaci. Tyler Smallwood, vlkodlak středoškolák, však není jako Bonnie McColloughová. Bonnie je konstruována tak, aby byla čtenářem vnímána pozitivně, což se o Tylerovi říct nedá. Nejen, že se ještě před tím, než se stane vlkodlakem, chová nepřístojně k dívkám, dopustí se také vraždy na jedné ze spolužaček. Proč? Stefan to objasňuje následovně:

„... vlkodlak, který se nestal vlkodlakem tak, že byl sám pokousán, musí podstoupit iniciaci – obřad zasvěcení. To znamená, že můžeš být dědičně vlkodlakem klidně celý život, ale ani o tom nemusíš vědět, protože to dědictví se prostě neaktivuje. Celé generace Smallwoodů žily a umíraly a to dědictví v nich drželo, protože neznali tajemství, jak ho aktivovat. Ale ten muž v plášti to věděl. Věděl, že musíš zabít a ochutnat čerstvou krev. Pak se při prvním úplňku můžeš proměnit.“²³³

To, že jsou zde vlkodlaci vykreslováni jako horší než upíři, dokazuje následující úryvek:

Meredith sledovala, jak proti sobě stojí. Jsou tak odlišní, pomyslela si. Přestože jsou svým způsobem oba temné bytosti. Stefan byl bledý a zelené oči mu hrozivě

---

²³³ SMITH, L. J. *Upíří deníky: Temné shledání*, s. 108.

blýskaly hněvem, ale byla v něm určitá důstojnost, až ryzost. Vypadal jako nějaký krutý anděl vytesaný z nepoddajného mramoru. Tyler vypadal prostě jako zvíře v pasti. Krčil se a ztěžka dýchal, na hrudi se mu mísily sliny s krví. Ve žlutých očích se mu usadila nenávist a strach. Pohyboval prsty, jako by se chystal do něčeho zatnout drápy. Z hrdla mu vyšel hluboký zvuk.²³⁴

Je dobře patrné, že ač se Stefanovi připisuje jistá dávka temnoty, která ke každému upírovi od přirozenosti patří, je vnímán jako člověk. Jako rozumný, ale nebezpečný člověk. Tyler, oproti tomu, je ponížěn na jakési zvíře poháněné pouze sexuálním pudem a neřízenou touhou po krvi. Jako by ho jeho proměna ve vlkodlaka zbavila části lidskosti a nahradila ji zvířecostí. Ze škatulky primitivního zvířete poháněného pudu se již nedostane.

Upír je tedy schopen s dalšími nadpřirozenými druhy bytostí vycházet a žít v míru. Toho stejného jsou schopni i lidé. Na konci dvacátého století tedy již nezáleží na tom, k jakému druhu bytostí postava patří. Sejde jen na její charakteristice, na tom, jaká je uvnitř.

---

²³⁴ SMITH, L. J. *Upíří deníky: Temné shledání*, s. 102.

5.7 Rozdíl volby

Ve druhé polovině dvacátého století hledal upír svou identitu. Volil mezi tím, zda zůstane netvorem, nebo se stane člověkem. Hlavní upíří hrdina se přiklonil k druhé z nabízených možností. Není již viděn jako netvor, ale jako člověk s jakýmsi speciálním druhem postižení, které je však možno potlačit. Může se po většinu času chovat, jako by ani upírem nebyl. Díky tomu se mu daří do značné míry splynout se smrtelným davem.

Tato volba velmi ostře rozděluje upíří populaci na dobrou a špatnou část. Rozhodne-li se upír být člověkem, potom je vnímán pozitivně. Takový je například Edward Cullen ze ságy *Stmívání*. Pokud si však zvolí následovat své upíří já, stává se v očích smrtelníků netvorem. Tak jako Volturiovi nebo trio lovců James, Victoria a Laurent.

To, zda bude upír nazírán jako „hodný“, závisí především na jeho vztahu k lidské krvi.

„Nezajímá tě, co jím?“ zeptal se sarkasticky.

„Aha,“ zamumlala jsem, „tohle.“

„Ano, tohle.“ Jeho hlas byl drsný. „Nechceš vědět, jestli piju krev?“

Trhla jsem sebou. „No, Jacob o tom něco říkal.“

„Co Jacob říkal?“ zeptal se příkře.

„Říkal, že vy... nelovíte lidi. Říkal, že vaše rodina by neměla být nebezpečná, protože lovíte jenom zvířata.“²³⁵

I když si Edward zakazuje pít lidskou krev, po té Bellině velmi touží. A každá chvíle s ní ho nutí bojovat sám se sebou. V tom mu pomáhá přesvědčení, které ho dovedlo k rozhodnutí sát pouze zvířecí krev:

„Pověz mi, proč lovíš zvířata místo lidí,“ navrhla jsem a hlas jsem stále měla zabarvený zoufalstvím. Uvědomila jsem si, že mám mokré oči, a potlačovala jsem smutek, který se mě snažil přemocit.

„Protože nechci být stvůra.“ Jeho hlas byl velmi tichý.

„Ale zvířata nestačí?“

Odmíchl se. „Nemůžu si být jistý, samozřejmě, ale přirovnal bych to k životě na tofu a sójovém mléku; říkáme si vegetariáni, je to takový náš malý vtíp pro zasvěcené. Nedokážeme tím úplně nasytit hlad – nebo spíš žízeň. Ale udržujeme se tím při síle, jsme

---

²³⁵ MEYEROVÁ, Stephenie. *Stmívání*, s. 154 - 155.

dost silní na to, abychom odolali. Většinou.“ Jeho tón nabral zlověstný nádech. „Někdy je to obtížnější než jindy.“²³⁶

Možnost, že Edward či jeho rodina napadne Bellu nebo někoho jiného, je ve *Stmívání* přijata stejným způsobem, jakým lidé přijímají fakt, že když nastupují do automobilu, mohou se vybourat a zemřít. Jako riziko, které není odstranitelné, ale o kterém si lidé příliš nepřipouští, že by zrovna v jejich případě mohlo udeřit. Výhody automobilu pro ně silně převažují jeho zápory a možné hrozby. Stejně tak je to s upíry ve *Stmívání*. Podle Bellina názoru jí mají Cullenovi mnohem více co nabídnout, než vzít. Jejich vzájemná interakce je založená na lásce a pochopení. Na přijetí.

V případě Volturiových a tria lovců je to ale úplně naopak. Volturiovi jsou upíří šlechtou, která udržuje nad ostatními příslušníky tohoto druhu dohled. Trio se potom toulá po světě a loví lidi. Obě „zlé“ skupiny následují svou upíří - a nikoliv lidskou - přirozenost. Proto je pro Laurenta, Jamese a Victorii setkání s Cullenovými překvapivé, jelikož zjistí, že jsou schopni žít po boku lidí. Takto reagují, když najdou Bellu v jejich společnosti:

„Vy jste si přinesli svačinku?“ zeptal se a zatvářil se nevěřicně, jak učinil bezděky krok vpřed.

[...]

„Říkal jsem, že je tu s námi,“ napomenul ho Carlisle tvrdým hlasem.

„Ale ona je člověk,“ protestoval Laurent. Ta slova nebyla vůbec agresivní, jenom udivená.“²³⁷

Pro „zlého“ upíra je tedy vztah k člověku, který nefunguje na principu lovce a oběti, nepřirozený a do značné míry nepochopitelný. Není tedy co divu, že je smrtelné postavy nevnímají pozitivně. Zcela oprávněně se cítí ohroženy. Nicméně záměr zničit upíra není vždy jediným možným výsledkem střetu upíra a člověka. V jistém smyslu se zde začíná uplatňovat zajímavý kompromis. Cullenovým nevádí, když ostatní upíří, vyznávající jinou životní filozofii, loví lidi. Nemají potřebu stopovat je a zabíjet, aby před nimi ochránili lidstvo. To však platí jen v případě, že se lov neodehrává na jejich území. Jakmile se James pokusí ulovit Bellu, rozpoutají na něho Cullenovi hon, na jehož konci ho čeká smrt. Ta už není následkem uposlechnutí nezvratné přirozenosti, ale volby se této přirozenosti poddat. Čtenář velmi snadno může získat pocit, že James volil špatně, a proto ho potkal takový konec.

²³⁶ MEYEROVÁ, Stephenie. *Stmívání*. Praha: EGMONT, 2009, s. 156. ISBN 978-80-252-1331-5.

²³⁷ MEYEROVÁ, Stephenie. *Stmívání*. Praha: EGMONT, 2009, s. 311 - 312. ISBN 978-80-252-1331-5.

5.8 Stejná práva pro každého

Druhá polovina dvacátého století je obdobím, kdy se začínají veřejně ozývat nejrůznější hnutí a volají po rovnoprávnosti pro různé komunity, které se nějakým způsobem vymezují proti majoritě. Jejich hlavním cílem je zbavit se diskriminace, jíž jsou jejich příslušníci každý den vystavováni. Takto v 60. a 70. letech vzniká v USA moderní homosexuální hnutí²³⁸; Amnesty international, celosvětové hnutí, které monitoruje porušování lidských práv, založené roku 1961, se (mezi jinými) snaží potírat rasismus nebo třeba zaštiťovat rovnocenná práva žen a dětí.²³⁹

Vliv těchto hnutí a tohoto novodobého smýšlení se projevil i v upíří literatuře. Patrné je to již v *Upířích denících* nebo ve *Stmívání*. Avšak naprostého vrcholu je dosaženo v *Pravé krvi*.

*Ode dne, kdy všichni upíři před čtyřmi lety vylezli z rakví (jak to lidé žertem nazývají), jsem doufala, že jeden z nich by mohl zavítat i do našeho městečka Bon Temps. Měli jsme tu už všechny možné menšiny, tak proč ne i tu nejmenší, kterou zákon uznal teprve nedávno? Severní Louisiana, převážně zemědělská oblast, je však zřejmě nepřítahovala. Zato New Orleans se podle všeho stalo jejich střediskem – jak je známo už z románů Anne Riceové, že?*²⁴⁰

Jak je vidět z dané ukázky, upír je zde postaven na roveň gayům, lesbám nebo příslušníkům diskriminovaných ras a etnik. Majoritou jsou vnímáni jako jiní. Pro tuto svou jinakost bývali utlačováni a zabíjeni. Nová, moderní společnost je však dokázala přijmout, nabídnout jim stejná práva jako majoritě a hlídat jejich následné dodržování. Upíři se stali součástí společnosti smrtelníků, ačkoliv různí smrtelní jedinci na ně mohou mít různé názory. Faktem zůstává, že jejich práva nyní hájí zákon.

---

²³⁸ LGTB. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 25. 2. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/LGBT>

²³⁹ Amnesty International. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 16. 3. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Amnesty_International

²⁴⁰ HARRIS, Charlaine. *Pravá krev: Mrtví do soumraku*, s. 6.

5.9 Milenec

Ve vztahu upíra a smrtelníka se mění jedna velmi podstatná věc. Jakmile byl upír postaven na úroveň člověka, bylo smrtelníkům umožněno začít ho vnímat jako potenciální objekt milostných citů. A jelikož upír již disponuje pozitivními lidskými emocemi, může případné city upřímně opětovat. Alespoň o tom vypovídá vztah Edwarda a Belly, či Sookie a Billa.

Upír se zkrátka stal ideálním milencem. Hlavním mužským protagonistou příběhů z červené knihovny. Ta se na konci dvacátého století s upíří literaturou silně propojila a vrcholí právě *Stmíváním* a *Pravou krví*. Z toho samovolně vyplývá, že se jistá – mainstreamová a v současnosti nejvýdělečnější – část upíří literatury zaměřila na výlučné publikum: na ženy.

Dagmar Mocná tvrdí, že „zatímco muži v četbě zřetelně upřednostňují poznávací aspekt a zajímají se zejména o řešení globálních existenciálních či společenských problémů, ženy kladou důraz na aspekt citový a na problematiku mezilidských vztahů.“²⁴¹ A že je ze všeho nejvíce zajímá utajená a zapíraná láska dvou mladých lidí, která musí sice překonat plno překážek, ale nakonec vítězí.²⁴²

Josef Hrabák podává trochu detailnější charakteristiku vztahu mezi těmito hlavními postavami bojujícími o své právo na lásku: „V typické 'ženské' četbě je ústředním tématem vztah dívky (nebo vůbec ženy) k muži; dívka je obvykle chudičký sirotek (žena je zase vdova), a tím získává sympatie; pokud není chudá, tak je alespoň bezbranná. Román končí zpravidla sňatkem nebo alespoň zasnoubením, a tak se chudá dívka dostane do vyšší společenské vrstvy a pochopitelně získá majetek. Variantou je opačný případ, že si totiž bohatá dědička vezme chudého ctitele. Obě tyto varianty mají ovšem společné pozadí: vyrovnají se společenské protivy a láska se materiálně vyplatí. Sňatek se vyplatí i tehdy, když je dívka sice bohatá, ale bezbranná – v tom případě získá ochránce (což je vlastně zase věcí majetku, protože bez ochránce by ji asi zlí lidé oškubali).

Je to tedy téma vzestupu, o který se však jedinec příliš nezaslouží. Dívka dojde štěstí nejspíše tím, že je hezká a pokorná; někdy umí také dobře vařit.“²⁴³

---

²⁴¹ MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: Studie kulturně a literárně historická*, s. 9.

²⁴² MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: Studie kulturně a literárně historická*, s. 11.

²⁴³ HRABÁK, Josef. *Od laciného optimismu k hororu: K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*, s. 85.

A opravdu. Bella Swanová, obyčejná dívka z rodiny, která rozhodně nemůže být nazvána majetnou, zaujme pozornost krásného a bohatého upíra Edwarda. Ten se do Belly upřímně zamiluje a postaví ji nade všechny a všechno ostatní. Stane se jejím ochráncem, ochotným riskovat pro ni vlastní nesmrtelný život.

5.10 Svůdná nesmrtelnost

Upír milenec s sebou přináší jeden poměrně nový jev. V upíří literatuře devatenáctého a ještě v převážné většině dvacátého století se čtenář pravidelně setkával s typizovaným chováním smrtelné postavy, která přišla do kontaktu s upírem. Taková postava dávala jasně najevo, že než by se stala upírem, raději by volila smrt. Když se však z upíra stal člověk, dostalo se pozornosti jistému aspektu jeho života: nesmrtelnosti.

Před smrtelníkem se nyní otevřela lákavá vidina. Mohl by se stát nesmrtelným, a přesto zůstat člověkem. Nutnost žít se krví je jen malou cenou za věčný život. Vždyť již není nutné sát lidskou krev – zvířecí postačí. A i smrtelník se přeci živí zvířaty – a na tom většina společnosti neshledává nic špatného.

Není náhodou, že se touha po nesmrtelnosti tak silně projevila právě v těch dílech upíří literatury, která jsou orientovaná na ženské čtenářky. Dokonalá láska, jak ji prezentuje červená knihovna, přináší happy end. Hlavní protagonisté, kteří překonají překážky, musejí posléze žít šťastný život. Ale co by to bylo za šťastný život, kdyby jedna z postav zemřela a ta druhá po ní následující staletí tesknila?

Něco takového se málem odehraje ve druhém díle ságy *Stmívání*. V *Novém měsíci* se Edward domnívá, že Bella zemřela a je si jist, že nemůže bez ní nadále žít. Když se ho Bella tedy ptá, proč odešel do Itálie za Volturiovými a následně chtěl spáchat sebevraždu, Edward odpovídá:

„Myslel jsem, že jsem to předtím vysvětlil jasně. Bello, já nemůžu žít ve světě, kde ty neexistuješ.“²⁴⁴

O chvíli později dodává: „Viděl jsem ti na očích, že jsi upřímně uvěřila, že už tě nechci. Nejabsurdnější, nejsměšnější představa – jako kdybych já bez tebe dokázal existovat!“²⁴⁵

Existovat bez své drahé polovičky ale nedokáže ani Bella. Není ochotna přijmout skutečnost, že má zestárnou a zemřít – a tedy Edwarda jednou opustit. Proto si nakonec vybojuje možnost stát se upírkou. Ještě před tím ale Edwardovi porodí dceru. S tou přicházejí další překážky. I ty jsou však nakonec překonány a sága tak končí následujícími slovy:

A pak jsme blaženě pokračovali do toho malého, ale dokonalého kousku naší věčnosti.²⁴⁶

²⁴⁴ MEYEROVÁ, Stephenie. *Nový měsíc*, s. 415.

²⁴⁵ MEYEROVÁ, Stephenie. *Nový měsíc*, s. 416.

²⁴⁶ MEYEROVÁ, Stephenie. *Rozbřesk*, s. 603.

6 Závěr

Závěrem shrnu, k jakým poznatkům jsem v této práci dospěla.

Na začátku jsem za pomoci knihy *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy a Bestiáře* uvedla čtenáře do problematiky vampyrismu. Předložila jsem definice upíra a také příklady, jak byl v minulosti vnímán a jak si lidé vysvětlovaly podivné události a jevy s tímto fenoménem spojené.

Poté jsem na několika stranách načrtla okolnosti, které provázely masivní nástup upíří postavy do populární a brakové literatury. V rámci této části byly zmíněny hlavní rysy romantismu a jeho opozice vůči předcházejícímu osvícenství, vznik a šíření tzv. paraliteratury a postoj Západu k těm světovým oblastem, které jsou shrnuty pod pojmem Orientu. Nevynechala jsem ani spiritistické hnutí. To v upíří literatuře sehrálo významnou roli, jelikož přibližně polovina všech zmíněných upířích příběhů měla za upíra právě smrtelného jedince s neobvyklými okultními schopnostmi. Spiritistické hnutí navazovalo na proměny vztahu společnosti i jednotlivců k problematice umírání a smrti. Proto jsem i té věnovala jistou pozornost.

Následně jsem přistoupila k analýze a charakterizaci postavy upíra-netvora, která zažila svůj největší boom v devatenáctém století a na počátku století dvacátého.

Zjistila jsem, že upír-netvor je charakteristický několika tendencemi, které jsou z většiny zkoumaných příběhů velmi dobře patrné.

Při charakterizaci upíra hraje důležitou roli jeho vzhled. Tomu je věnován velký prostor na úkor popisu ostatních postav. Ve všech případech upířův vzhled slouží jako varování před nestvůrou, která se skrývá uvnitř.

Upír je také specifický tím, jaké motivační faktory ho především pohánějí v interakci s ostatními členy konatelské sestavy. Jedná se o moc a s ní spojenou erotiku. Uplatňování moci a následné ovládnutí je v podstatě jediný způsob interakce, který upír s ostatními navazuje. Je také důvodem, proč je upír nenáviděn a musí být zničen.

Pokud se k moci pojít erotika, vzniká jakýsi pochybný druh lásky. Vždy jde o city, které blednou vedle sobecké potřeby udržet se při životě. Následkem toho milovaný smrtelník zakouší neštěstí, které by bez zásahu proti netvorovi skončilo smrtí.

Zmínila jsem také, že se milovaným může stát i upír. Takové případy jsou však velmi specifické. Upír zůstává milovaný jen do chvíle, než je milujícímu odhalena

netvorova identita. Láska se pak mění v nenávist a pocíťovanou morální povinností zbavit svět této příšery.

Žádný vztah mezi upírem a smrtelníkem tedy nemá budoucnost. Ve své podstatě je vyloučen. Upír doopravdy milovat nedokáže a smrtelníkovou morální povinností je netvora zničit

Povšimla jsem si i zajímavé skutečnosti, týkající se obětí upíra. Upír-netvor je zaměřen pouze na jisté jedince. Kritériem mu přitom může být jak pohlaví smrtelníka, tak jeho věk. Vždy se však obětí stává někdo slabší. A vždy jde o smrtelníka. Upír upíra nenapadá.

Velmi důležitou roli sehrál i vztah upíra k Bohu. Upír je představován jako prokleté stvoření opuštěné a potrestané Bohem. Proto se jedněmi z nejúčinnějších zbraní proti němu jeví posvěcené předměty. Ty – spolu s precizně provedeným rituálním usmrcením – mohou upírovi pomoci navrátit se zpět k Bohu. Avšak špatně zvolený způsob smrti ho může od Boha navždy odtrhnout a odsoudit do pekla.

Dále jsem upozornila také na fakt, že upír, který má v určitých oblastech výrazně navrch nad smrtelníky, trpí jistými omezeními. Ta smrtelným postavám dávají příležitost netvora zabít.

Upírovo zabití je ostatně velmi zajímavou kategorií. Jak jsem již řekla, může zavést nemrtvého zpět na správnou cestu a k Bohu. Proto nebývá vnímáno negativně. Pokud však přijde na upíry v podobě smrtelníků s okultními schopnostmi, je třeba před jejich usmrcením předložit pádné důkazy o jejich vině. V opačném případě by postava, která usmrcení provedla, mohla být vnímána jako obyčejný vrah.

Upíra jsem také, za malé pomoci orientalistické teorie Edwarda Saida, představila jako cizince, jelikož velmi často přichází z cizích zemí. Může tedy být vnímán jako představitel kategorie „oni“, který se pokouší nabourat „my“, do něhož se řadí smrtelné postavy, obvykle pocházející z Anglie.

Na závěr části pojednávající o upířím netvorovi jsem přidala ještě dvě kategorie možných upírů. V té první se vyskytují upíři, kteří nepatří k lidskému druhu. Jde o kuriozity v podobě prehistorického tvora a lidožravé mucholapky. A do té druhé patří domnělý upír – tedy obyčejný smrtelník, který určitým způsobem vybočuje ze společnosti a je kvůli tomu považován za upíra.

Následně jsem přešla k charakteristice upíra, který se stává člověkem. Zjistila jsem, že některé věci se vůbec nezměnily, ale jiné se měnit začaly. A to velmi výrazně.

Postava upíra se tím pádem dostala ze škatulky plochých a typizovaných postav. „Zaoblila se“.

Návrat upíra k člověku, nalezení lidskosti v sobě samém, stojí na možnosti volby. Ta byla netvorovi odepřena. Pro něho neexistovalo být opravdovým člověkem. Avšak ač je tato změna v očích ostatních postav vnímána pozitivně, pro samotného upíra se v určitých případech stává spíše prokletím. Uvrhuje ho do krize identity. Na té má velký podíl také fakt, že nyní již upír není svou existencí vnímán jako provinilý proti Bohu. Nepatří však ani peklu. Bůh i Satan mlčí a nechávají upíra potácet se v nejistotě. Té se nikdy zcela nezbaví, avšak na počátku jedenadvacátého století dospěje k poměrně jasnému rozhodnutí: buď bude „hodný“ a bude věřit, že není nestvůra, anebo se vrátí zpět k upíru-netvorovi.

Podstatnou se jeví i problematika esmrtelnosti. Ta již nepředstavuje ani tak hrozbu, že netvor bude navždy škodit smrtelníkům, ale především prokletí. Upírovi se nesmrtelnost skutečně stává prokletím, protože mezi ním a proměnlivým světem ztává nepřekonatelnou zeď. Svět se mění, upír zůstává neměnný.

Určitou pozornost jsem věnovala i prodlouženému vlivu upírovy moci. V devatenáctém století veškerý upírův vliv nad smrtelníky pominul ve chvíli, kdy byl zničen. Nyní se však objevuje nový koncept: oběť se nedokáže zbavit netvorova vlivu ani po jeho smrti. Situaci dokáže vyřešit pouze smrt její. Pokud zemřou všechny oběti, teprve potom mizí všechny stopy upírovy existence.

Se začleněním upíra zpět mezi lidi přišlo i téma diskriminace. V tomto ohledu byl upír postaven na roveň etnickým a jiným menšinám. Stejně jako ony, i upíři bojují za svá práva. Konkrétně za právo být svého druhu člověkem a smět žít po boku smrtelníků.

A ke konci celé práce jsem poskytla místo novému trendu, který určil podobu dnešní mainstreamové upíří literární produkce. Tím se stal námět upíra milence. Postava nemrtvého již není tak pevně spjata s hororovým žánrem, ale s něčím naprosto jiným - s fenoménem červené knihovny. Tyto populární romány, určené především ženám a dívkám, postulují ještě jedno téma: touhu po nesmrtelnosti.

Nesmrtelnost zde představuje jakési vytoužené prodloužení happy endu. Smrtelná polovička se zříká svého života a dobrovolně přestupuje hranici, která ji dělí od nemrtvých. Stává se jednou z nich a eliminuje tak hrozbu, že jeden z páru bude muset v budoucnosti odejít. Nyní mohou prožívat svůj happy end – navždy.

Naprostý obrat, který nastal v tom, kým upír v posledních letech je, však nepřinesl změnu pouze ve vnitřním světě (a tedy i v chování a jednání) upíra. Paralelně s tím se proměňovalo i nazírání ostatních postav daného fikčního světa na tohoto výjimečného jedince. Kdysi byl upír obávanou a nenáviděnou stvůrou, která se výrazně odlišovala od ostatních. Ztělesňovala jakýsi vřed na kráse božího díla. Svět bez ní by byl pro všechny bezpečnější a lepší. Od dob rytíře Futaina se však začal měnit – a s ním i způsob, jakým je ve fikčním světě vnímán.

Současní upíři jsou tedy úplně jiní. Ač nejsou zcela zbaveni svého nestvůrného jádra, jednají, jako by vůbec nebylo důležité. Jejich vztah k Bohu se na počátku jedenadvacátého století dostává do pozadí a je přemožen vztahem k člověku. Tomu již nadále nechtějí ubližovat – a pokud tak učiní, trpí výčitkami a vidí v sobě zrůdu. Tam, kde dříve hrálo roli ovládnutí a sobecké zbavování svobody a života, se nyní nachází prostor pro romantické city, jejichž síla překonává cokoliv, co by mohl cítit smrtelník.

Z ničitele životů se stal někdo, kdo smrtelný život uznává jako nejvyšší hodnotu. Tím upír ztratil významnou část sebe – netvora. A pokud již upír není netvorem, ale pouze trochu odlišným člověkem, potom to vede k otázce, zda je pro takovou postavu tato část její identity ještě podstatná. Zdá se totiž, že se veškeré „bytí upírem“ scvrklo na pouhý efektní doplněk, ozvláštňující romantický vztah dvou mladých milenců.

7 Použitá literatura

7.1 Literatura

ANTONÍN, Luboš. *Bestiář*. Praha: Půdorys, 2003. ISBN 80-86018-17-2.

ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti I*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-286-0.

DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0735-2.

FERGUSON, Niall. *Britské impérium: Cesta k modernímu světu*. Praha: Prostor, 2007. ISBN 978-80-7260-175-2.

HAZAIOVÁ, Lada. *Skryté tváře fantastična*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007. ISBN 978-80-7308-178-2.

CHATMAN, Seymour. *Příběh a diskurz: Narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-260-2.

HRABÁK, Josef. *Od laciného optimismu k hororu: K historii a patologii dvou odvětví literárního braku*. Praha: Melantrich, 1989. ISBN 80-7023-029-0.

IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-394-0.

KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02154-6.

MAIELLO, Giuseppe. *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-724-5.

MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: Studie kulturně a literárně historická*. Praha/Litomyšl: Paseka, 1996. ISBN 80-7185-075-6.

RAPPORT, Michael. *Evropa devatenáctého století*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-061-9.

RIMMON-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001. ISBN 80-7294-004-X.

SAID, Edward W. *Orientalismus*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 978-80-7185-921-5.

TRAILLOVÁ, Nancy H. *Možné světy fantastiky*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1908-0.

VAN DAME, W. C. *Okultismus a křesťanská víra*. Havlíčkův Brod: Ichthys, 1991. ISBN 80-85397-02-1.

<http://www.wikipedia.org/>

7.2 Prameny

- BRADDONOVÁ, Mary Elizabeth. Štědrá paní Ducaynová. In: *Na počiatku bol Upír*. Bratislava: Európa, 2012. ISBN 978-80-98111-82-4.
- BYRON, George Gordon. Zlomek vyprávění. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- DOYLE, Authur Conan. Američanův příběh. In: *Upírské příběhy*. Praha: Nakladatelství Brána, 2012. ISBN 978-80-7243-561-6.
- DOYLE, Authur Conan. John Barrington Cowles. In: *Upírské příběhy*. Praha: Nakladatelství Brána, 2012. ISBN 978-80-7243-561-6.
- DOYLE, Authur Conan. Parazit. In: *Upírské příběhy*. Praha: Nakladatelství Brána, 2012. ISBN 978-80-7243-561-6.
- DOYLE, Authur Conan. Vítězný výstřel. In: *Upírské příběhy*. Praha: Nakladatelství Brána, 2012. ISBN 978-80-7243-561-6.
- ERCKMANN-CHATRIAN. Neviditelné oko aneb Hostinec U Tří oběšenců. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- HARRIS, Charlaïne. *Pravá krev: Mrtví do soumraku*. Praha: Baronet, 2009. ISBN 978-80-7384-189-8.
- KUTTNER, Henry. Já, vampýr. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- LE FANU, Joseph Sheridan. Carmilla. In: *V temném zrcadle*. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 2011. ISBN 978-80-7207-799-1.
- LINTONOVÁ, Eliza Lynn. Osud madam Cabanelové. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- LORING, Frederick George. Sáfina hrobka. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- MEYEROVÁ, Stephenie. *Nový měsíc*. Praha: EGMONT, 2009. ISBN 978-80-252-1332-2.
- MEYEROVÁ, Stephenie. *Rozbřesk*. Praha: EGMONT, 2009. ISBN 978-80-252-1334-6.
- MEYEROVÁ, Stephenie. *Stmívání*. Praha: EGMONT, 2009. ISBN 978-80-252-1331-5.
- POLIDORI, John William. Upír. In: *Na počiatku bol Upír*. Bratislava: Európa, 2012. ISBN 978-80-98111-82-4.
- RAUPACH, Ernst. Nech mrtvé odpočívat v pokoji. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.

- RENARD, Maurice. Rendez-vous. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010, 140 - 177. ISBN 978-80-259-0066-6.
- RICEOVÁ, Anne. *Interview s upírem.* Praha: Československý spisovatel, 2012. ISBN 978-80-7459-074-0.
- RICEOVÁ, Anne. *Upír Lestat.* Brno: Československý spisovatel, 2013. ISBN 978-80-7459-105-1.
- ROBINSON, Philip. Poslední upír. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- RYMER, James Malcolm. Upír Varney alebo Krvavá hostina. In: *Na počiatku bol Upír.* Bratislava: Európa, 2012. ISBN 978-80-98111-82-4.
- SMITH, L. J. *Upíří deníky: Probuzení.* Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0854-7.
- SMITH, L. J. *Upíří deníky: Temné shledání.* Praha: Fragment, 2010. ISBN 978-80-253-0969-8.
- STOKER, Bram. *Dracula.* Praha: NAKLADATELSTVÍ XYZ, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7388-334-8.
- Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- WHARTONOVÁ, Edith. Uhranutý. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.
- WILKINSOVÁ-FREEMANOVÁ, Mary E. Luella Millerová. In: *Upíři, démoni & spol.* Praha: Plus, 2010. ISBN 978-80-259-0066-6.